

Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту для правників

Міністерство
цифрової трансформації
України

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Державна судова
адміністрація
України

АСОЦІАЦІЯ
ПРАВНИКІВ
УКРАЇНИ
UKRAINIAN BAR
ASSOCIATION

UK International
Development
Partnership | Progress | Prosperity

EURASIA
FOUNDATION

Липень 2025

Зміст

Вступ	3
Поширені міфи та реальність щодо ШІ в юриспруденції	4
Визначення	5
Сфера застосування рекомендацій	7
Основні принципи відповідального використання ШІ правниками	8
Приклади застосування вказаних принципів	9
Конфіденційність даних під час використання ШІ	11
Приватність та захист персональних даних під час використання ШІ	16
Захист прав і свобод людини та громадянина під час використання ШІ	19
Ризики використання ШІ правником	23
Використання ШІ правниками для цілей маркетингу та реклами	30
Повідомлення щодо використання генеративного ШІ	34
Питання інтелектуальної власності на згенерований ШІ контент	35
Фаховий людський контроль (верифікація інформації)	39
Етичні аспекти використання ШІ правником	40
Чекліст для правників під час використання ШІ	42
Додаток I Алгоритм оцінки ризиків при виборі систем ШІ	43
Додаток II Рекомендації для правника зі створення промпту	48
Додаток III Параметри та приклади промптів	52
Додаток IV Професійні системи на базі ШІ: український та світовий контекст	54
Додаток V ШІ-інструменти для правника: у допомозі в щоденній роботі та автоматизації рутинних завдань	57

Вступ

Ці секторальні рекомендації є одним зі складників дорожньої карти з регулювання штучного інтелекту (далі – ШІ) в Україні. Системи ШІ можуть бути корисні на різних етапах діяльності правників – від первинного аналізу документів до формування стратегії захисту клієнта та підготовки процесуальних документів.

Ці рекомендації розроблено для того, щоб надати правникам практичні поради щодо відповідального використання ШІ в професійній діяльності. Вони покликані допомогти правникам орієнтуватися в правових, етичних та технічних аспектах застосування ШІ у щоденній правничій роботі. У документі представлено інформацію, що допоможе правнику визначити, які завдання можна ефективно делегувати ШІ-помічнику, зокрема автоматизацію створення та написання документів, аналіз і дослідження прецедентної практики, пошук правової інформації та інше.

Мета рекомендацій – сприяти відповідальному впровадженню та використанню систем ШІ серед правників, а також поширення актуальних міжнародних практик, принципів та підходів до відповідального застосування систем ШІ у правничій діяльності для дотримання конфіденційності, професійних етичних стандартів.

Рекомендації сформовано з урахуванням підходу до регулювання ШІ в Україні, описаного в Білій книзі, що відбувається за принципом знизу догори (bottom-up): від розробки загальних та секторальних рекомендацій до ухвалення закону-аналога європейського Artificial Intelligence Act, а також з урахуванням «Аналізу секторального напрямку та первинне бачення розвитку сфери ШІ» в межах Стратегії цифрового розвитку інновацій WinWin, Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, актуальних міжнародних практик й інших секторальних рекомендацій, які вже розроблені.

Застереження

Ці рекомендації призначені виключно для ознайомлення правників із можливостями сучасних технологій, таких як ШІ. Зазначені в тексті приклади компаній, продукти, додатки та рішення, як-от конкретні вебсайти, системи ШІ тощо, наведені виключно як ілюстрація, а не реклама чи обов'язкові рекомендації. Зважаючи на стрімкий розвиток технологій, правникам варто самостійно оцінювати актуальність інформації та перевіряти її на відповідність сучасним умовам перед застосуванням ШІ у професійній діяльності.

Над розробкою рекомендацій працювали автори (в алфавітному порядку):

Артем Кобрін, Артем Шаіпов, Єгор Разогреєв, Ігор Самоходський, Інна Коваленко, Ірина Стройко, Костянтин Зеров, Леонід Сапельніков, Оксана Літвінова, Олег Дубно, Олена Андрієнко, Ольга Козуб, Петро Білик, Тетяна Авдєєва, Ян Берназюк.

Ці рекомендації розроблено за сприяння проєкту «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT), що виконується Фондом Євразія та фінансується UK Dev.

Цей матеріал створений за фінансової підтримки Програми допомоги з міжнародного розвитку від Уряду Великої Британії. Зміст є винятковою відповідальністю Міністерства цифрової трансформації України; висловлені погляди не обов'язково відображають офіційну політику Уряду Великої Британії.

Поширені міфи та реальність щодо ШІ в юриспруденції

Міф	Реальність
ШІ загрожує правничій професії та забере роботу в правників	ШІ не замінить правників, суддів або адвокатів, але трансформує їхню роботу. Рутинні завдання, як-от аналіз великих обсягів документів, перевірка відповідності нормам законодавства або пошук прецедентів, можуть бути автоматизовані. Це дозволить фахівцям зосередитися на стратегічному мисленні, аргументації, етичних аспектах, нормотворчій діяльності та взаємодії з клієнтами й судами. Отже, ШІ стане інструментом посилення професійної експертизи, а не загрозою для неї. Зміниться не кількість, а зміст праці. Рутинні й повторювані завдання зможе виконувати ШІ, але роль людини у праві лише зростатиме — особливо в питаннях, що потребують емпатії, розуміння контексту, етичної оцінки та спілкування з клієнтами. ШІ не володіє емоціями, не здатний на співчуття або моральне судження. У складних справах, де важлива не лише логіка, а й людяність, довіра та психологічна підтримка, перевага завжди буде за фахівцями. Втім, важливо розуміти, що для збереження ефективності й конкурентоспроможності правникам бажано набути навичок роботи з ШІ.
Використання ШІ — це занадто складно для правників без технічного бекграунду	Базове використання більшості сучасних ШІ-інструментів не вимагає спеціальних знань з програмування. Інтерфейси таких систем інтуїтивно зрозумілі, подібні до звичних текстових або пошукових програм. Навчання базових навичок роботи з такими системами можна інтегрувати у професійне підвищення кваліфікації та базову правничу освіту.
ШІ не може бути використаний у правосудді через складність права	Хоча правозастосування загалом й судова сфера, зокрема є складними й контекстуальними, ШІ вже доводить свою ефективність у допоміжних функціях. Разом із тим слід враховувати обмеження використання ШІ, що встановлені статтею 16 <u>Кодексу суддівської етики</u> . Суддівська етика допускає використання суддею технологій ШІ, але висуває для цього чотири умови, зокрема, якщо це (1) не впливає на незалежність та неупередженість судді, (2) не стосується оцінки доказів і (3) процесу ухвалення рішень та (4) не порушує інших вимог законодавства. Із дотриманням цих умов ШІ може використовуватись як асистент під час правничих досліджень, аналізу й упорядкування матеріалів, здійснення перекладів, аналізу та уніфікації судової практики, задля оформлення проєктів судових документів, для аналізу різного роду даних, розпізнавання типових підходів тощо. Звісно, фінальне рішення завжди залишатися за суддею, але використання ШІ підвищує ефективність роботи судді, а також зменшує ризик технічних помилок, хоча й вимагає уважної перевірки отриманих результатів роботи ШІ.
Якщо використовувати ШІ, це призведе до порушення адвокатської таємниці	Як і з будь-якими технологіями, важливо дотримуватись конфіденційності. Багато сучасних рішень із ШІ відповідають вимогам безпеки даних. Правникам доцільно працювати лише з інструментами, які мають належні і прозорі політики та практики конфіденційності, не зберігають введені дані без дозволу та не надають доступу до таких даних третім особам.
Використання ШІ у підготовці документів — це нечесна практика	ШІ — це лише інструмент, такий самий, як шаблони, законодавчі бази чи системи пошуку прецедентів. Етичність залежить не від інструменту, а від способу його використання. Важливо прозоро повідомляти про використання ШІ і перевіряти результат згенерований системою ШІ. Зрештою, відповідальність за будь-який результат роботи несе правник, тож саме його задачею є забезпечити, щоб використання систем ШІ було добросовісним і відповідало національним та міжнародним стандартам.

Визначення

Вхідні дані (AI-input)

Будь-які об'єкти та інформація, які використовуються для розробки системи ШІ та її подальшого функціонування, включаючи знання, моделі, алгоритми, комп'ютерні програми, набір даних, датасети, промпти тощо.

Вихідні дані (AI-output)

Дані, які створюються моделлю чи системою ШІ в результаті обробки вхідних даних.

Велика мовна модель (LLM)

Клас мовних моделей, які використовують алгоритми глибокого навчання та навчаються на великих наборах даних, що можуть містити не тільки текст, а й інші модальності (зображення, аудіо тощо).

Галюцинування

Феномен, за якого результат роботи системи генеративного ШІ містить неточну або хибну інформацію, що оманливо представлена як достовірна.

Генеративний ШІ

Система ШІ, яка, використовуючи генеративні моделі, здатна створювати новий, оригінальний контент (тексти, зображення, аудіо- та відеоматеріали).

Дипфейк (глибока підробка, Deep fakes)

Контент, згенерований або відредагований за допомогою ШІ, який нагадує реальних людей, об'єкти, місця, інші сутності чи події та вводить в оману щодо справжності або правдивості.

Етика ШІ

Сукупність моральних принципів, якими керується правник під час використання ШІ, щоб забезпечити відповідальне, прозоре та справедливе застосування систем ШІ у юридичній практиці.

Запит (промпт)

Вхідний текст, інструкція або завдання для системи ШІ, на які система має відреагувати шляхом генерування контенту.

Визначення

Набір даних / датасет

Збірка (сукупність) даних, які використовуються для навчання та тестування алгоритмів і моделей системи ШІ.

Правник (юрист)

Особа, яка має або здобуває як студент вищу юридичну освіту, володіє знаннями в галузі права, законодавства та його застосування і здійснює (або готується здійснювати) професійну діяльність, пов'язану з наданням правової допомоги, консультуванням, представництвом, захистом прав та правозастосуванням.

Правнича діяльність

Це професійна діяльність, що здійснюється особами з правничою (юридичною) освітою з метою реалізації, захисту, тлумачення та застосування норм права і утвердження правовладдя. Ця діяльність охоплює як публічно-правову сферу, так і приватну правничу практику або діяльність у межах підприємств, установ, організацій.

Система ШІ

Машинна система, яка на основі отриманих вхідних даних робить висновки щодо того, як генерувати результати (як-от прогнозування, створення документів, надання рекомендацій або рішень), які можуть впливати на професійну діяльність правників. Різні системи ШІ відрізняються за рівнем автономності (можливості працювати без втручання людини) та адаптивності (можливості бути гнучким і підлаштовуватися під середовище) після застосування.

Комп'ютерна програма

Набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах.

Чатбот

Програма, створена для імітації людської розмови за допомогою текстових або голосових команд.

З більшою кількістю термінів у сфері ШІ можна ознайомитися в [Словнику термінів у сфері штучного інтелекту](#).

Сфера застосування рекомендацій

Рекомендації можуть застосовуватися до будь-яких систем ШІ, які використовують правники, зокрема, для:

- створення документів та іншого контенту за допомогою систем ШІ;
- аналізу великих масивів даних, укладання баз даних (для структурування масиву інформації, наприклад, створюється автоматизована анотація даних);
- адміністрування/автоматизації робочих процесів (добір джерел, формування типових договорів, розподіл завдань тощо);
- управління контентом (пошук та перевірка контенту, здійснення перекладу чи транскрибування матеріалів, стенограм судових засідань, модерування коментарів на вебсайтах, пріоритезація чи персоналізація контенту);
- прогнозування судових рішень, виявлення аномалій за типовими судовими спорами, узагальнення судової практики;
- здійснення контролю та виявлення технічних помилок у документах, зокрема орфографічних, граматичних та стилістичних, що підвищує якість та точність юридичних текстів;
- технічної перевірки достовірності аудіовізуальної, аудіальної, візуальної, текстової інформації;
- перевірки документів на відповідність чинному законодавству, виявлення застарілих або нечинних норм чи змін у законодавстві;
- використання інструментів ШІ для аналітики законодавства, правочинів, інших юридичних документів.

Ці рекомендації є загальними для будь-яких працівників у сфері юриспруденції, в подальшому окремі інституції можуть самостійно розробити вузькі, спеціалізовані рекомендації для використання ШІ: суддями, нотаріусами, адвокатами, прокурорами тощо.

Основні принципи відповідального використання ШІ правниками

Використання та розвиток систем ШІ у правовій сфері мають базуватися на положеннях профільного законодавства, включно із Законами України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів» «Про нотаріат», а також статтею 69 Закону України «Про адміністративну процедуру» та іншими. Незважаючи на загальний характер цих рекомендацій, варто пам'ятати про специфічні вимоги, які застосовні до представників згаданих професій відповідно до чинних нормативних актів. Важливо дотримуватися основоположних принципів поваги до прав людини в контексті роботи з ШІ, серед яких: правдивість поширюваної інформації, незаподіяння шкоди, недискримінація, інклюзивність, повага до приватного життя та конфіденційної інформації.

Незважаючи на загальний характер цих рекомендацій, варто пам'ятати про специфічні вимоги, які застосовні до представників згаданих професій відповідно до чинних нормативних актів. Важливо дотримуватися основоположних принципів поваги до прав людини в контексті роботи з ШІ, серед яких: правдивість поширюваної інформації, незаподіяння шкоди, недискримінація, інклюзивність, повага до приватного життя та конфіденційної інформації.

Під час використання систем ШІ або результатів взаємодії із системами ШІ у правовій сфері також варто брати до уваги галузеве законодавство, як-от Закон України «Про захист персональних даних».

Водночас впровадження та використання систем ШІ вимагає закріплення додаткових правил та принципів діяльності. **Основними засадами при використанні систем ШІ, що відповідають суспільним інтересам, є:**

- **Законність.** Дотримання законодавства, зокрема наявність усіх необхідних прав для використання систем ШІ, дотримання правил захисту персональних даних, конфіденційної інформації, дотримання прав інших осіб, галузевих вимог, законів та регуляцій кожної юрисдикції, в якій використовують ШІ, тощо;
- **Регулярне проведення оцінки ризиків,** пов'язаних з використанням систем ШІ та впливу систем ШІ на права людини. Проведення такої оцінки в правовій та технічній площині на всіх етапах використання й життєвого циклу системи ШІ;
- **Прозорість і зрозумілість.** Розкриття інформації про використання систем ШІ представниками юридичної професії, пояснення цілей, обсягу і способів такого використання; розкриття джерел інформації, на базі якої навчаються та працюють системи ШІ;
- **Поінформованість клієнтів про використання систем ШІ та отримання згоди на таке використання.** Проактивне доведення інформації про використання ШІ до відома клієнтів/аудиторії (у разі потреби); чітке розмежування автентичних і згенерованих системами ШІ об'єктів тощо;
- **Добросовісність та достовірність.** Чесне й етичне ставлення до всіх зацікавлених сторін, яке передбачає, що вся інформація в матеріалах, виготовлених або розповсюджених з використанням систем ШІ, є правдивою, точною, перевіреною та виключає введення в оману клієнтів/аудиторії;
- **Конфіденційність і захист даних.** Недопущення неправомірного розголошення інформації з обмеженим доступом, зокрема персональних даних, конфіденційної інформації, адвокатської та інших таємниць через системи ШІ або результати взаємодії з ними; захист та повага до права осіб на приватність інформації про них;
- **Недискримінація й інклюзивність.** Недопущення дискримінації, упередженості, шкідливих стереотипів на всіх етапах навчання та використання систем ШІ;

- **Фаховий людський контроль.** Забезпечення активної юридичної (правової) верифікації результатів, згенерованих ШІ. Правник зобов'язаний самостійно перевіряти фактичні твердження, правові висновки та цитати, надані ШІ, шляхом звернення до першоджерел – законів, судової практики, офіційних баз даних тощо;
- **Відповідальність.** Користувач системи ШІ бере на себе відповідальність за ризики, пов'язані з використанням систем ШІ, що передбачає, зокрема, усунення або пом'якшення негативних наслідків роботи системи ШІ, виправлення помилок у майбутньому;
- **Адаптивність.** Постійне покращення принципів та оновлення політик щодо відповідального використання систем ШІ відповідно до технологічного розвитку та змін правового регулювання;
- **Правомірність мети.** Недопущення використання систем ШІ з метою порушення прав інших осіб, завдання будь-якої шкоди;
- **Субсидіарність.** ШІ може виконувати функцію допоміжного інструмента в роботі правника, доповнюючи, але не замінюючи ухвалення рішень або виконання ключових функцій.

Правник може додатково ознайомитися з наведеними нижче прикладами, які ілюструють практичне використання ШІ відповідно до зазначених принципів.

Законність, конфіденційність і захист даних

Приклад:

- Правник використовує програму ШІ для аналізу юридичних документів. Перед цим він забезпечує, щоб всі персональні дані в документах були анонімізовані, а програма ШІ, яку використовують, має надійні засоби захисту даних, що запобігає будь-якому ненавмисному розголошенню інформації.
- Правник враховує законодавство про захист даних при використанні ШІ для аналізу даних клієнтів, зокрема забезпечує використання програмного забезпечення, яке відповідає місцевим та міжнародним нормам.

Добросовісність та достовірність

Приклад:

Правник використовує ШІ для дослідження юридичних прецедентів. Він переконується, що перевіряє всі рекомендації та цитування, які ШІ надає, звертаючись до первинних джерел, та використовує цю інформацію для підтримки своїх аргументів у справі.

Фаховий людський контроль

Приклад:

- Правник проходить спеціальні курси та тренінги для розуміння основ ШІ та його застосування
- Правник налаштовує процеси, які забезпечують постійний нагляд за роботою ШІ, включно з періодичними перевірками виводів програми та регулюванням її використання, для того, щоб результати завжди були актуальними та відповідали юридичним стандартам.

Поінформованість клієнтів про використання систем ШІ та отримання згоди на таке використання

Приклад:

Перед використанням програми ШІ для аналізу контрактів правник обговорює це з клієнтом, пояснюючи, як програма працює і які можливі переваги та ризики використання таких технологій. Він отримує згоду клієнта на використання ШІ після повного інформування.

Конфіденційність даних під час використання ШІ

У сфері права конфіденційність є ключовим принципом взаємодії з клієнтами, що включає як фізичних осіб, так і юридичних осіб, державних установ, громадських організацій, інвесторів, партнерів, а також інших осіб, які звертаються за правовою допомогою або консультацією. Використання ШІ у професійній діяльності може створювати додаткові ризики випадкового розголошення або неналежного використання конфіденційної інформації. Тому всім представникам юридичної професії, які застосовують ШІ, варто впроваджувати проактивні заходи для запобігання порушенням конфіденційності та забезпечення відповідності етичним і правовим стандартам.

Визначення ризиків конфіденційності

Системи ШІ, особливо великі мовні моделі (LLM — Large Language Model), навчаються на великих обсягах даних, що викликає занепокоєння щодо того, де і як може зберігатися, передаватися або повторно використовуватися інформація, введена в систему. Якщо система обробляє документи у хмарному середовищі або зберігає історію введених запитів, конфіденційні деталі можуть стати доступними розробнику ШІ або іншим третім особам. За замовчуванням у багатьох безкоштовних версіях ШІ може бути активоване навчання системи на введених користувачами даних, що суттєво підвищує ризики для конфіденційності.

У багатьох постачальників систем ШІ (особливо загальних систем ШІ) відсутні повноцінні гарантії щодо обробки та місця зберігання даних, тож правники мають звертати увагу на умови використання систем ШІ. Як наслідок розміщення конфіденційної інформації на серверах, що перебувають в інших юрисдикціях, може створювати додаткові труднощі з позиції дотримання вимог про конфіденційну інформацію.

Отже, є декілька основних способів, якими ШІ створює ризики конфіденційності:

- Великі сховища даних перед навчанням, які потенційно містять особисту інформацію, вразливі до компрометації та викрадення.
- Особиста інформація, включена в дані перед навчанням, може бути передана іншим користувачам, того самого LLM через його відповіді на запити та інструкції.
- Особиста та конфіденційна інформація, надана під час взаємодії з LLM, потрапляє до співробітників LLM і, можливо, сторонніх підрядників, звідки її можна переглянути або поширити.

Тож використання систем ШІ в правничій діяльності несе значні ризики для конфіденційності, оскільки великі обсяги даних, що використовуються для їх навчання, можуть містити особисту інформацію, вразливу до витоку або несанкціонованого розкриття через відповіді великої мовної моделі, а також через доступ до неї третіх осіб.

Презумпція відкритості

Слід завжди перевіряти, чи дійсно є потреба вносити певні конфіденційні дані в запит (промпт), чи можна обійтися знеособленими даними.

Під час роботи з ШІ варто дотримуватися припущення, що будь-які дані, введені до системи, можуть бути оброблені або тимчасово збережені на зовнішніх серверах, і, відповідно, потенційно можуть стати доступними третім особам або використовуватись у спосіб, не передбачений користувачем.

У зв'язку з цим варто дотримуватись презумпції відкритості, вводити до ШІ-систем лише ті дані, розголошення яких не матиме юридичних або етичних наслідків, не порушуватиме прав інших осіб. Вкрай небажано передавати документи або фрагменти текстів, що містять імена, контактну інформацію, ідентифікатори, комерційну таємницю або інформацію, яка прямо або опосередковано ідентифікує клієнта чи контекст справи, — будь-які дані, що мають обмежений режим доступу.

Застосування цього підходу дозволяє уникнути потенційних порушень вимог щодо конфіденційності та зберегти довіру до професійної діяльності в умовах використання сучасних технологічних інструментів.

Аналіз умов використання системи ШІ

Перед початком використання будь-якої системи ШІ слід уважно ознайомитися з її умовами використання, зокрема розділами, що стосуються конфіденційності, збереження даних, механізмів контролю доступу та можливості використання введених даних для навчання моделі. Зокрема, деякі компанії використовують інформацію від користувачів для донавчання систем ШІ.

Тому правнику слід перевіряти і за потреби адаптувати налаштування вручну, щоб забезпечити належний рівень захисту інформації. У випадках, коли система не дозволяє відмовитися від навчання на даних користувача або не дозволяє видаляти історію запитів, — рекомендується розглянути доступні альтернативи.

Також варто з'ясувати, де саме зберігаються та обробляються введені дані. Варто враховувати, що більшість систем ШІ не дозволяють користувачеві самостійно обирати місце обробки даних. Тому особливо важливо уважно ознайомитися з політикою конфіденційності або політикою обробки персональних даних, зокрема з розділом, що стосується передачі даних. Це дозволить з'ясувати, чи визначає розробник системи ШІ, куди саме передаються введені дані та за яких умов це відбувається. Відсутність прозорості щодо місця зберігання або способу обробки інформації може становити серйозний ризик у контексті професійної таємниці та відповідальності.

Обмеження навчання системи ШІ на даних користувача

У багатьох сучасних системах ШІ передбачено можливість обмежити або повністю вимкнути навчання моделі на основі даних користувача. Це критично важливо у випадках, коли обробляються конфіденційні або чутливі дані.

Наприклад, у ChatGPT від OpenAI існує можливість відключити навчання на введених даних через меню: **Settings → Data Controls → Improve the model for everyone** – функцію слід вимкнути вручну, оскільки за замовчуванням вона активна. Крім того, варто користуватися функцією Temporary chats, які автоматично видаляються через 30 днів і не зберігаються в постійній історії.

Окрему увагу слід приділити функції Memory у ChatGPT, яка дозволяє системі зберігати дані з різних чатів, будувати логічні зв'язки між розмовами та використовувати цю інформацію в майбутньому. Незважаючи на зручність цієї функції, вона потенційно збільшує ризики для конфіденційності, тому потрібно зважити переваги та ризики її використання для уникнення небажаного накопичення даних.

На противагу Claude (Anthropic) за замовчуванням обмежує навчання системи на основі даних користувачів. За умовами актуальної станом на липень 2025 року Privacy Policy, Claude не використовує розмови користувачів для тренування моделей в більшості випадків.

Винятки допускають, якщо:

- контент було надіслано як зворотний зв'язок (Feedback)

- контент позначено для Trust & Safety-перевірок
- користувач добровільно погодився

Використання корпоративних рішень

Для мінімізації загроз конфіденційності правнику бажано обирати ШІ-сервіси, розроблені для безпечного корпоративного або професійного використання, які забезпечують високий рівень захисту даних, мають відповідну сертифікацію безпеки та договірні гарантії конфіденційності.

Багато провідних постачальників ШІ (Copilot Microsoft 365, Gemini Enterprise версія, ChatGPT Enterprise, ChatGPT Teams, Claude Team) пропонують «бізнес», «корпоративні» або «захищені» варіанти, що працюють у межах організаційного середовища та гарантують, що дані не передаються до загальнодоступних моделей.

Завдяки такому підходу користувачі можуть безпечніше інтегрувати ШІ у свою професійну діяльність, знижуючи ризики ненавмисного витоку інформації. На додачу важливо забезпечити цифрову безпеку команди, зокрема в питаннях захищеного доступу до корпоративних акаунтів, двофакторної аутентифікації, надійних паролів тощо.

Локальні системи ШІ для роботи з конфіденційною інформацією

Для обробки конфіденційних документів або чутливих даних особливо важливо використовувати ШІ-рішення, які не передбачають передачу інформації за межі організації. Найбільш безпечними в цьому контексті є «закриті» (on-premise) версії систем ШІ, які розгортаються локально, — на внутрішніх серверах організації або з меншим набором параметрів на ноутбуках користувачів. Такі системи дозволяють повністю контролювати інфраструктуру, доступ до даних, а також виключити участь зовнішніх провайдерів у процесі обробки або зберігання інформації.

Крім того, локальні рішення можуть бути адаптовані відповідно до внутрішніх політик безпеки та відповідати галузевим стандартам конфіденційності. Хоча такі впровадження зазвичай вимагають більше ресурсів, вони значно зменшують ризики витоку даних, кібератак та порушення професійної таємниці. Також варто зазначити, що деякі постачальники пропонують гібридні моделі, які дозволяють поєднувати локальну обробку з обмеженим хмарним доступом для нетипових завдань, — однак і в таких випадках важливо забезпечити чітке зонування ризиків та контроль конфігурацій.

Впровадження внутрішніх протоколів

Перед тим, як дозволити використання ШІ у юридичній чи адміністративній роботі, правники чи інші суб'єкти, які здійснюють правову діяльність, зокрема адвокатські бюро, об'єднання, нотаріуси та інші установи мають визначити чіткі політики щодо його застосування, зокрема:

- визначення, яку інформацію можна обробляти за допомогою ШІ, а яку категорично заборонено (наприклад, персональні дані або комерційну таємницю)
- проведення регулярного навчання для працівників щодо правильного використання ШІ та потенційних ризиків
- встановлення обов'язкової перевірки всіх результатів, згенерованих ШІ, щоб уникнути помилок або «галюцинацій» (фіктивних відповідей ШІ, які здаються правдоподібними, але є неточними)
- призначення особи, відповідальної за впровадження ШІ в корпоративну практику та загальний нагляд за використанням системи працівниками

Тож кожному правнику варто знати правила використання ШІ та дотримуватися їх. Зокрема, слід забороняти або обмежувати копіювання та вставлення документів з конфіденційними даними у відкриті ШІ-сервіси.

Постійна оцінка ризиків, а також ризик дистиляції

Оскільки технології ШІ швидко розвиваються, одноразової перевірки недостатньо. Усі організації та фахівці, що використовують системи ШІ, повинні періодично переглядати відповідні інструменти та оцінювати, чи відповідають вони чинним стандартам конфіденційності. Це включає аудит політик зберігання даних, перевірку оновлень безпеки, аналіз умов використання та коригування внутрішніх процедур відповідно до змін у нормативно-правовому середовищі.

Запровадження високозахищених рішень ШІ, розробка внутрішніх протоколів та прозора комунікація із зацікавленими сторонами сприятимуть дотриманню етичних та правових вимог. Такий підхід дозволить зменшити ризики витоку або неналежного використання інформації, водночас забезпечуючи ефективну та безпечну інтеграцію технологій ШІ у професійну діяльність.

Також викликом є ризик так званої «дистиляції» даних, коли з великого масиву анонімізованої або фрагментарно прихованої інформації алгоритми ШІ можуть відтворювати та виводити початкові конфіденційні відомості в результаті обробки та узагальнення. Це відбувається тому, що сучасні генеративні моделі ШІ часто зберігають внутрішні патерни про вихідні дані. Як наслідок навіть за умов формального видалення чи приховування чутливої інформації системи ШІ здатні генерувати тексти, які частково відтворюють конфіденційні фрагменти. Тому передавання інформації в систему ШІ може спричинити неочікуване розкриття особистих чи професійних даних, комерційної таємниці в подальших відповідях системи ШІ (AI-output).

Отже, належне забезпечення конфіденційності під час взаємодії з системами ШІ вимагає:

- впровадження чітких вимог до захисту даних для мінімізації ризиків «витоку» AI-input
- політики суворого контролю передавання конфіденційних даних в систему ШІ (зокрема обмеження внесення чутливих даних, інформації з обмеженим доступом)
- чіткого розмежування відповідальності розробників ШІ та правників, які його використовують, щоб унеможливити випадкове розкриття інформації з обмеженим доступом

Дії в разі введення конфіденційних даних до ШІ

Якщо ви або ваші працівники випадково ввели конфіденційні дані до системи ШІ, доцільно звернутися до постачальника цієї системи з проханням про видалення таких даних. У багатьох сервісів передбачені спеціальні форми або портали для таких звернень. Наприклад, OpenAI надає відповідний механізм для подання запитів щодо видалення введеної інформації.

Разом із тим варто розуміти, що повне видалення даних із навченої моделі ШІ є складним технічним завданням. На відміну від звичайних баз даних, навчена модель — це набір нейронних зв'язків, у яких зберігається інформація у вигляді змінених параметрів. Тому, навіть якщо дані формально вилучено, вони могли вже вплинути на поведінку моделі. Зазвичай розробники можуть обмежити подальшу видачу інформації, яка була використана для навчання, однак не завжди можуть забезпечити повне її усунення з архітектури системи.

Для прикладу в OpenAI AI є Privacy Portal, на якому можна залишити заявку про видалення інформації.¹

¹ [OpenAI Privacy Portal](#)

У разі витоку даних чи будь-якого іншого порушення режиму конфіденційності інформації варто повідомити клієнта про такий інцидент та роз'яснити, яких заходів було вжито для усунення шкоди та недопущення таких інцидентів у майбутньому.

До таких заходів можуть належати:

- звернення до розробника/постачальника системи ШІ з вимогою про видалення неправомірно розкритих даних
- зміна використовуваної системи ШІ на більш безпечну і захищену
- проведення тренінгу з безпеки роботи з даними для команди
- рекомендації для клієнта щодо додаткових безпекових заходів (зміна паролів, зовнішня комунікація щодо інциденту тощо).

1

Приватність та захист персональних даних під час використання ШІ

Використання ШІ в правничій сфері включає аналіз та обробку великих обсягів інформації, зокрема персональних даних клієнтів, що містить будь-яку інформацію щодо фізичних осіб, а також конфіденційну або комерційну таємницю щодо юридичних осіб, які звертаються за правовою допомогою або консультацією. Наявність персональних даних при використанні ШІ несе ризики для їхнього захисту, які необхідно враховувати та управляти ними відповідно до норм законодавства про захист персональних даних і найкращих практик.

Прозорість: Клієнти, які звертаються за правовою допомогою або консультацією, мають бути проінформовані про те, як їхні дані будуть використовуватися в процесі обробки за допомогою ШІ. Необхідно надати інформацію про джерела збирання, місцезнаходження персональних даних, мету їхньої обробки, місцезнаходження або місце проживання (перебування) володільця чи розпорядника персональних даних, умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються персональні дані.

Правова підстава: Перед початком обробки персональних даних необхідно чітко визначити правову підставу такої обробки. Правова підстава має відповідати конкретному контексту використання даних, а також цілям, задля яких відбувається обробка.

Відповідно до національного законодавства обробка персональних даних допускається, зокрема, на підставі:

- згоди суб'єкта даних
- необхідності укладення або виконання договору
- виконання юридичного обов'язку, встановленого законом
- захисту життєво важливих інтересів фізичної особи
- виконання завдання, що здійснюється в публічних інтересах або в межах офіційних повноважень
- законного інтересу, за умови, що ці інтереси не переважають основні права та свободи суб'єкта даних

Правники повинні провести ретельну перевірку відповідності обраної правової підстави характеру взаємодії із суб'єктом даних, а також забезпечити документальне підтвердження цієї підстави.

Мінімізація даних: Використовуйте лише ті дані, які необхідні для досягнення визначених цілей обробки персональних даних. Не зберігайте й не обробляйте більше даних, ніж потрібно для досягнення цілей обробки персональних даних.

Обмеження мети: Персональні дані повинні оброблятися лише для тих цілей, для яких вони були зібрані, і не повинні використовуватися для нових цілей без наявності правової підстави.

Обмеження строку:	Персональні дані повинні оброблятися не довше, ніж це необхідно для досягнення цілей, для яких вони були зібрані. Встановіть чіткі строки зберігання даних відповідно до юридичних вимог і бізнес-потреб, після чого дані мають бути видалені або анонімізовані. Регулярно переглядайте та оновлюйте політику зберігання даних, щоб гарантувати відповідність вимогам законодавства і мінімізувати ризики, пов'язані з надмірним зберіганням персональних даних.
Точність:	Забезпечте, щоб персональні дані мають бути точними і актуальними. Вживайте заходів для виправлення неточностей у даних.
Безпека:	Вживайте відповідних технічних та організаційних заходів для захисту персональних даних від порушення безпеки даних, зокрема від несанкціонованого доступу, втрати, знищення та витоку персональних даних. Такі заходи можуть включати шифрування даних, контроль доступу та регулярні тестування безпеки.
Навчання і підвищення обізнаності:	Забезпечте навчання та тестування для правників, зокрема працівників, самозайнятих осіб, фізичних осіб – підприємців та інших осіб, які залучені до роботи на підставі цивільно-правових договорів щодо принципів захисту персональних даних при використанні ШІ. Це включає усвідомлення та керування ризиками обробки персональних даних при використанні ШІ.
Договори та угоди:	Під час співпраці з постачальниками технологій ШІ укладайте договори, що передбачають вимоги щодо впровадження організаційних та технічних заходів безпеки даних і відповідальність за порушення відповідних вимог.
Попередні перевірки постачальників:	Перевіряйте, чи постачальники технологій ШІ дотримуються належних практик захисту персональних даних, та чи забезпечують достатні гарантії безпеки. Це можна зробити, зокрема, шляхом перевірки наявності/відсутності судових проваджень щодо порушення правил роботи з персональними даними в ЄС, США та інших країнах реєстрації великих постачальників ШІ.
Міжнародна передача персональних даних:	При передачі персональних даних за межі України забезпечте наявність підстави для міжнародної передачі персональних даних та дотримання відповідних стандартів захисту даних відповідною юрисдикцією.
Оцінка впливу на захист даних (PIA/DPIA):	Перед впровадженням нових технологій ШІ, які обробляють персональні дані, проводьте оцінку впливу на захист даних. Це допоможе виявити та мінімізувати потенційні ризики.
Організаційна структура для захисту персональних даних:	Наявність структурного підрозділу або відповідальної особи, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних під час їх обробки.
Організаційна структура для захисту персональних даних:	Наявність структурного підрозділу або відповідальної особи, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних під час їх обробки.

Плани реагування на інциденти:

Розробіть і впровадьте план реагування на інциденти безпеки, включаючи виявлення, реагування і повідомлення про порушення захисту персональних даних.

Сповіщення регуляторних органів та осіб, чиї дані були скомпрометовані:

У разі порушення безпеки персональних даних рекомендовано правникам своєчасно повідомляти регуляторні органи та осіб, чиї дані були скомпрометовані, зважаючи на можливі юридичні наслідки, репутаційні ризики та з метою дотримання принципів добросовісності і прозорості у сфері захисту персональних даних.

Захист прав і свобод людини та громадянина під час використання ШІ

З розвитком технологій та активним впровадженням ШІ у різні сфери суспільного життя, включаючи правову діяльність правників, виникають нові виклики щодо забезпечення та дотримання фундаментальних прав і свобод людини та громадянина, закріплених безпосередньо в міжнародних правових актах та Конституції України, зокрема право на приватність, свободу вираження поглядів, захист від дискримінації, право на свободу пересування, справедливий суд та інші.

Для правників ШІ відкриває нові можливості в аналітиці, автоматизації документів та аналізі судових рішень та інше, але водночас створює ризики, пов'язані з етичністю алгоритмів, прозорістю рішень та захистом персональних даних.

Передусім правники мають гарантувати захист прав і свобод людини та громадянина при використанні ШІ, уникаючи ризиків їх порушення, зокрема щодо клієнтів – фізичних та юридичних осіб, а також інших осіб, які звертаються за правовою допомогою або консультацією, а саме:

Право на приватність

ШІ здатен збирати та обробляти великих обсяг даних, включаючи особисту та конфіденційну інформацію, що може потенційно призводити до втручання в особисте й сімейне життя людини, чия інформація потрапила до системи ШІ, тому правникам у роботі важливо забезпечувати захист персональних даних та прозорість у використанні ШІ.

Приклад:

Правник використовує систему ШІ для автоматичного складання позовних заяв, завантажуючи в систему конфіденційні дані клієнта. Якщо система навчається на даних користувачів, вона може потім використовувати конфіденційну інформацію в подальшій видачі.

Право на свободу вираження поглядів та переконань

Алгоритми ШІ можуть бути упередженими, якщо вони навчені на даних, що містили неправдиву, неточну інформацію. Також нерідко ШІ може бути використаний для моніторингу та контролю за висловлюваннями, що може призвести до обмеження свободи слова.

Приклад:

Автоматизовані системи модерації контенту можуть помилково блокувати або видаляти достовірну та первинну інформацію. У зв'язку з цим правнику необхідно перевіряти отриману інформацію, оскільки ШІ можуть використовувати для цензури та поширення дезінформації.

Право на недискримінацію або ж рівні права і свободи громадянина

Алгоритми ШІ можуть бути складними для розуміння, що ускладнює виявлення та виправлення упереджень. Це може призвести до ситуацій, коли дискримінаційні рішення приймаються автоматично, без можливості їх оскарження. Зважаючи на це, правникам слід уважно аналізувати надану інформацію ШІ, оскільки необережне використання дискримінаційної інформації може не лише підірвати професійну етику, а й поставити під сумнів законність дій правника у контексті забезпечення рівних прав і свобод громадянина.

Приклад:

Під час найму персоналу застосовується система ШІ для аналізу резюме. Алгоритм, навчений на історичних даних, віддає перевагу кандидатам з певних університетів або регіонів, що призводить до непрямой дискримінації.

Право на свободу пересування

Деякі системи ШІ можуть створювати додаткові бар'єри або накладати обмеження на пересування осіб. Надмірне та непрозоре використання цих технологій здатне ускладнювати або навіть перешкоджати свободі пересування.

Приклад:

Випадки використання правоохоронними органами систем ШІ, зокрема розпізнавання облич чи моніторинг руху осіб, для виявлення фактів злочину може становити незаконне переслідування та похибки в ідентифікації (впізнавання) злочинців, обмежуючи їхню свободу пересування та інші права. Правоохоронні органи мають забезпечувати обережне та обґрунтоване використання технологій ШІ, а правники захищати права клієнтів у разі їх порушення.

Право на справедливий суд

Використання ШІ в системах правосуддя повинно бути прозорим і підконтрольним, щоб уникнути несправедливих рішень. У цьому контексті особливе значення для нашої держави мають нормативні положення Конституції України щодо рівності перед законом та судом.

Приклад:

Використання системи ШІ для ухвалення рішення по справі. Якщо алгоритм має вбудовані упередження (наприклад, щодо певних соціальних груп), це може призвести до несправедливого рішення. До того ж, це може порушувати кодекс Суддівської етики щодо процесу ухвалення рішень.

Право на ефективні засоби правового захисту

В межах використання систем ШІ варто пересвідчитися, що в разі порушення або підозри щодо порушення прав користувачі та інші особи, на чий права здійснюється вплив за допомогою ШІ, мають змогу оскаржити порушення. Способами оскарження може бути портал для скарг, офіційне звернення до постачальника системи ШІ, можливість вирішення спору в судовому порядку.

Приклад:

Відмову у видачі дозвільних документів на підставі автоматизованого аналізу ризиків, без прозорості і відкритості логіки ухвалення рішення може унеможливити ефективне оскарження.

Отже, наведені права і свободи потребують особливої уваги при застосуванні систем ШІ правником для забезпечення основних принципів відповідального використання таких технологій. Водночас ці права не є вичерпними, і правнику доцільно зважати також на інші права і свободи, з урахуванням етичних принципів та професійної відповідальності.

З цією метою варто проводити оцінки впливу системи ШІ на права людини, зокрема за методологією HUDERIA. Водночас форми і способи їх упровадження залишаються на розсуд підприємства, установи, організації.

Методологія HUDERIA складається з таких етапів.
Форми і способи їх упровадження залишаються на розсуд організацій та розробників.

Етап	Пропоновані заходи
Контекстуальна оцінка ризиків (COBRA)	• Попередньо визначити сфери, де продукт може впливати на права людини,² демократичні процеси чи верховенство права • Попередньо визначити фактори ризику та етапи життєвого циклу системи ШІ (проектування, розробка, розгортання тощо), на яких вони виникають • Визначити рівні ризику на підставі аналізу їх масштабу, обсягу, імовірності та можливості відновити попередній стан • Перевірити якість даних, які використовують для навчання системи ШІ (чи є ризик упередженості, недостатньої репрезентативності тощо)
Процес залучення зацікавлених сторін (стейкхолдерів) (Stakeholder Engagement Process, SEP)	• Визначити всі потенційно зацікавлені сторони та категоризувати їх на основі рівнів інтересу, впливу, вразливості та потенційної шкоди для них (наприклад, ваші користувачі, особи з особливими потребами, національні меншини, громадяни, які стикаються з дискримінацією, органи державної влади, правозахисники, громадські об'єднання, медіа тощо) – усі вони так чи інакше можуть впливати на роботу вашої системи ШІ • Розробити стратегію ефективної взаємодії з кожною зацікавленою стороною / групою зацікавлених сторін • Обрати найефективніші способи взаємодії • Оцінити, наскільки команда розробників може розбиратися в правах людини, чи здатна вона мати певні обмеження в цих знаннях, що може спричинити появу упереджень у системі ШІ • Залучити за потреби правозахисні організації, громадські об'єднання, спілки, асоціації, щоб ідентифікувати потенційні ризики для зацікавлених сторін • Забезпечити можливість надати зворотний зв'язок для зацікавлених осіб

² Корисні посилання для методології детального опрацювання впливів:
[HUDERIA](#)
[Microsoft Responsible AI Impact Assessment Guide](#)

Оцінка ризиків і впливів (Risk and Impact Assessment, RIA)

- Контекстуалізувати ризики, детально оцінити їх масштаб, обсяг, імовірність та можливість відновити попередній стан
- Кожному потенційному ризику присвоїти категорію (низький, середній, високий)

План заходів з усунення та/або пом'якшення ризиків (Mitigation Plan)

- Насамперед звернути увагу на ризики, де «потенційна шкода» є особливо критичною, там докласти найбільших зусиль для її недопущення. Саме розуміння цього дає методологія
- Визначити способи усунення або пом'якшення ризиків
- Розробити план упровадження таких заходів, ураховуючи рівень тяжкості ризику та ймовірність його настання, описати конкретні заходи, строки виконання, відповідальних осіб, бюджет і ресурси тощо
- При розробці керуватися принципом пріоритету усунення ризику над компенсацією за порушення постфактум
- Передбачити різні заходи або їх комбінацію з усунення та/або пом'якшення ризиків, адже не всі ризики ви можете повністю усунути. Для цього ви маєте змогу оцінити, чи можна уникнути цього ризику від початку, скоригувавши функціонал або взагалі відмовившись від нього, щоб виключити негативні наслідки. Або чи можете ви запровадити технічні та організаційні механізми, які допоможуть знизити негативний вплив, щоб пом'якшити ризики. Подумайте над тим, якщо потенційний ризик все ж таки відбудеться, як ви можете швидко відновити порушені права та завдану шкоду, як виправити ситуацію й чи можна надати постраждалим особам компенсацію збитків
- Передбачити процедури комунікації із зацікавленими сторонами, щоб у них була можливість звернутися до вас, з метою перевірки чи перегляду рішень ШІ

Перегляд оцінки впливу та моніторинг (Iterative Review)

- Здійснювати регулярний моніторинг вашої системи ШІ, перевіряти фактичні результати, запровадити моніторингові індикатори, які потребуватимуть перегляду оцінки впливу на права людини в разі збільшення кількості скарг на систему ШІ, збільшення відсотка хибних позитивних або негативних рішень, якість обробки даних тощо
- Адаптувати систему ШІ до змін у процесах чи середовищі, враховуйте, що зі зміною законодавства, появою нових моделей ШІ, зміною в політиках постачальників API, появою нових типів користувачів, зацікавлених сторін (стейкхолдерів) система може потребувати додаткових налаштувань
- Ініціювати повторну оцінку (COBRA, SEP, RIA) в разі виявлення суттєвих змін або появи нових ризиків, залежно від типу змін ви можете почати оцінку не з початку, а лише з конкретного етапу, наприклад, ви ідентифікували новий спосіб усунення та/або пом'якшення ризиків, вам достатньо почати з останнього етапу
- Інформувати зацікавлених сторін про зміни, які ви вносите в систему ШІ, зокрема щодо захисту прав людини. Це підвищить довіру до вашого проекту і мінімізує ризики

Всі етапи оцінки ризиків, результати залучення зацікавлених осіб, обґрунтування ухвалених рішень тощо зберігаються та можуть бути переглянуті у разі змін у процесах, появи нових типів користувачів тощо. Також для мінімізації ризиків можна розглянути впровадження зовнішніх аудитів, оцінки упереджень системи, щоб упевнитися в дотриманні принципів прав людини, недискримінації та етичного використання системи ШІ.

Детальніше з цим можна ознайомитися в [Рекомендаціях щодо прав людини в епоху штучного інтелекту](#).

Ризики використання ШІ правником

Нерідко використання ШІ в правничій діяльності може значно покращити ефективність роботи правника, допомагаючи у виконанні різних завдань, — від здійснення аналізу великого масиву інформації — до пошуку даних та підготовки процесуальних документів.

Так, AI act, який Україна зобов’язана імплементувати в межах євроінтеграції, базується на ризикоорієнтованому підході, який розрізняє основні критерії систем ШІ за ступенем їх ризику та їх ймовірності заподіяти шкоду.

Неприйнятний ризик	До заборонених систем генеративного ШІ потрапили моделі з неприйнятним рівнем ризику для безпеки, прав або основних свобод людини, що можуть: маніпулювати поведінкою людей або вразливих груп; робити соціальне ранжування людей за поведінкою, соціально-економічним статусом чи особистими характеристиками; робити біометричну ідентифікацію та категоризацію людей, розпізнавання облич.
Високий ризик	Такі системи потребують суворого регулювання та нагляду протягом усього життєвого циклу. Наприклад, це моделі, які можуть використовуватись у: критичній інфраструктурі (транспорт); освіті та професійній підготовці та впливають на доступ до неї, працевлаштуванні; наданні приватних та державних послуг (скоринг кредитів); правоохоронній діяльності, що може порушувати основні права людини; здійсненні правосуддя та демократичних процесах.
Обмежений ризик	ШІ-системи з цієї категорії досі вимагають дотримання певних заходів безпеки, як-от попередження про використання, однак нормативні вимоги до цих систем менш суворі. Наприклад, чатботи для обслуговування клієнтів на основі ШІ або ж системи для виявлення емоцій й ті, що створюють контент категорії дипфейк.
Мінімальний ризик	Такі моделі генеративного ШІ підпадають під найменший нормативний тягар. Сюди, до прикладу, відносимо основні фільтри електронної пошти, які класифікують повідомлення як спам.

Правникам слід під час роботи з системами ШІ враховувати ступені ризиків, які класифікуються в Регламенті ЄС про штучний інтелект (AI Act) та вміти ідентифікувати відповідну категорію для належного правового використання ШІ.

Також Україна підписала міжнародну декларацію про безпечне використання ШІ, а саме «Декларація Блетчлі» (далі — Декларація) головною метою документа є активізація міжнародної співпраці у сфері дослідження безпеки ШІ. Документ також містить класифікацію ризиків, зокрема потенційне навмисне зловживання системами ШІ та ненавмисні проблеми контролю, пов’язані з узгодженням із наміром людини. Декларація має політичний характер, проте закладає майбутнє підґрунтя для глобальної гармонізації підходів до безпечного використання ШІ.

Крім того, 28 листопада 2024 року Рада Європи затвердила методологію HUDERIA для оцінки ризику та впливу систем ШІ на права людини, демократію та верховенство права. Її можуть використовувати приватні компанії для виявлення й усунення ризиків і негативних впливів систем ШІ протягом усього життєвого циклу.

Правові позиції Верховного суду щодо використання ШІ

В Україні дедалі частіше постають питання етичного та відповідального використання ШІ у процесі судового врегулювання спорів, і вже з'являються неоднозначні позиції щодо допустимості посилань на результати, згенеровані ШІ.

Так, у справі № 925/200/22 Касаційний господарський суд Верховного суду розглянув ситуацію, коли представник позивача подав заяву про роз'яснення судового рішення, посилаючись на відповіді, згенеровані ChatGPT. Суд визнав це зловживанням процесуальними правами та залишив заяву без розгляду. Суд підкреслив, що використання ШІ без належного розуміння його можливостей може підірвати довіру до судової системи та є виявом неповаги до суду.

Однак в окремій думці судді зазначено, що саме по собі посилання на інформацію, згенеровану ШІ, не може визнаватися зловживанням процесуальними правами, якщо відсутні інші обставини, що свідчать про недобросовісні дії. Суддя вважає, що заявник не виявив неповагу до суду, а прагнув з'ясувати та уточнити окремі висновки суду.

Цей випадок демонструє ризики використання ШІ у правничій діяльності, зокрема:

- недостатнє розуміння можливостей ШІ: Використання ШІ без належного розуміння його обмежень може призвести до неправомірних дій у судовому процесі
- потенційна неповага до суду: Посилання на висновки ШІ для оскарження судових рішень може розглядатися як вияв неповаги до суду
- відсутність нормативного регулювання: Наразі в Україні відсутні чіткі етичні стандарти та правові норми, що регулюють використання ШІ в судочинстві

Цей прецедент підкреслює необхідність обережного та етичного підходу до використання ШІ в правничій діяльності.

Галюцинації та помилки ШІ

Правнику слід пам'ятати про інші ризики під час використання систем ШІ, один із яких «галюцинації ШІ» — видача вигаданої або неточної, неправдивої інформації.

Приклад: 30 січня 2024 року Апеляційний суд 2-го округу США³ висловив зауваження адвокату, який використав ChatGPT для підготовки матеріалів у справі про медичну помилку, не перевіривши достовірність отриманої інформації. Суд не зміг знайти згадане рішення, і адвокат визнав, що отримав його від ChatGPT без додаткової перевірки. Однак на своє виправдання адвокат зазначив, що не мав на меті злого умислу, свавілля або упередженості проти протилежної сторони та судової системи.

Це рішення є одним із прикладів, коли адвокат, без самостійної перевірки інформації, покладався на галюцинації ШІ. Такі приклади не є поодинокими. Так, у травні 2023 року адвокат у Нью-Йорку надав суду документи, які він підготував за допомогою ChatGPT. Згодом виявилось, що чат самостійно згенерував цитати для 10-сторінкового документа та посилався на справи, яких ніколи не існувало. Коли суд встановив, що справи в документах вигадані, адвокат зізнався під присягою, що використав ChatGPT.

³ Park v. Kim, No. 22-2057 (2d Cir. 2024)

Правника і юридичну фірму оштрафували на кілька тисяч доларів.

ШІ під час аналізу даних та ухвалення рішень може допускати помилки, особливо якщо працює з неповними або некоректними даними.

Вищевказане підтверджує, що ШІ не є безпомилковим та може надавати неправдиву інформацію або навіть неіснуючу, тому правнику важливо його сприймати як інструмент, і завжди перевіряти надану їм інформацію та просити вказати посилання на першоджерела, з яких були взято дані.

Позитивне підкріплення думок користувача, незалежно від їх правильності (англ. sycophantic – покірливість)

Сучасні генеративні ШІ-моделі можуть «підлаштовуватися» під користувача, надмірно підтверджуючи його позицію, при цьому без критичної оцінки тверджень. Отже, модель може погоджуватися з неправильними висновками та не буде відстоювати альтернативну точку зору. Комісія CEPEJ⁴ звертає увагу на подібні ризики, відносячи їх до «посилення когнітивних упереджень» та «можливості отримання недостовірної інформації».

Проблема «покірливості» великих мовних моделей особливо стала помітною після відкликання оновлення GPT-4o⁵, коли ChatGPT почав надто активно погоджуватися з будь-якими твердженнями користувачів.

Європейська етична хартія CEPEJ прямо вказує, що будь-які інструменти ШІ повинні залишатися «під контролем користувача», тобто «не нав'язувати рішення, а забезпечувати, щоб користувачі були поінформованими з ризиками використання ШІ і приймали власний вибір». Тобто не можна покладатися на поради ШІ, правник має перевірити запропоноване рішення і усвідомлює обмеження моделі.

Будь-який текст, створений ШІ, має бути перевірений на точність авторитетними джерелами правником, відповідальною за його підготовку.

Для мінімізації цього ризику варто формувати запити до системи ШІ так, щоб вони спонукали ШІ ставити уточнювальні та навіть опонуючі питання. Це зменшує ризик отримати однобічне підтвердження позиції правника. AI-output має проходити людську перевірку, факт чекінг. Необхідно перевіряти наведені джерела та аргументацію.

Також у разі використання ШІ можна зберігати журнал взаємодії, так само, як правники зберігають судову практику чи аналітичні матеріали, це допоможе в подальшому перевірити на підставі чого формувалося твердження. Додатково слід обмежити обіг «підлєсливих» відповідей, жоден неперевірений текст не має потрапляти до документів клієнтам чи під час подання до суду.

Також гарною практикою буде, якщо запити до системи ШІ будуть вимагати наведення щонайменше трьох контраргументів до кожного положення чи заперечення, це дозволить скоротити копіювання спірних пунктів і зростання довіри до системи ШІ.

Отже, явище покірливості може становити значний виклик під час використання ШІ. Поеднання принципу людського контролю, багаторівневої людської перевірки та формалізованих протоколів взаємодії із системою ШІ може збільшити якість AI-output.

⁴ [CEPEJ Cyberjustice Glossary](#)

⁵ [OpenAI explains why ChatGPT became too sycophantic](#)

Розуміння, як працює «чорна скринька»

Чорна скринька ШІ або (Black box) приймає рішення на основі складних алгоритмів, однак користувачі не можуть зрозуміти або побачити процес, за яким ці рішення приймаються. Для багатьох людей це викликає побоювання, і вони обережно ставляться до результатів, коли не знають, як вони були отримані.

Тобто системи ШІ та моделі машинного навчання працюють у спосіб, прихований від людського розуміння, подібно до вмісту запечатаної, непрозорої коробки. Часто вони не надають користувачу логічний ланцюжок прийняття того чи іншого рішення.

Так, у фінансовій сфері системи ШІ використовуються для кредитного скорингу, виявлення шахрайства та оцінки ризиків. Однак проблема «чорної скриньки» може створити невизначеність щодо справедливості та точності цих кредитних оцінок або обґрунтування сповіщень про шахрайство, обмежуючи здатність оцифровувати індустрію.

Ще один інцидент⁶ стався з подружжям щодо Apple Card, коли чоловікові було надано значно вищий кредитний ліміт, ніж його дружині, попри їхні спільні активи, а остання мала кращий кредитний рейтинг та інші фактори на її користь. Це викликало обурення громадськості, оскільки Apple не змогла пояснити причину рішення свого алгоритму. Цей приклад підкреслює дедалі більшу потребу в зрозумілості рішень, керованих ШІ.

Правникам рекомендується використання моделі ШІ, які можуть надати логіку або джерела рішень, також не слід покладатися на ШІ, як на єдине джерело.

Упередженість та дискримінація ШІ

Системи ШІ інколи бувають упередженими, оскільки їхні алгоритми навчаються на історичних даних, які можуть містити неточності та відображати інституційну суспільну дискримінацію.

До прикладу, система ШІ Compas,⁷ що використовується в судовій системі США, яка має на меті прогнозувати ризики вчинення злочинів (як-от ризик рецидиву) чи визначати так звані «гарячі точки» злочинності, мала ознаки упередженості. Так, система ідентифікувала осіб з афроамериканською зовнішністю як більш імовірних до рецидиву порівняно з білими особами. Хоча під час перевірки інформації не було виявлено підтвердження такої тенденції, навпаки, результати системи ШІ в певних справах були протилежними. Так, коли в різний час заарештували двох чоловіків за продаж та зберігання наркотиків, ШІ визначив афроамериканця як загрозу для суспільства, в той же час порушником була інша особа, яку надалі заарештовували ще тричі.

Такі приклади упередженості систем ШІ, що призводять до дискримінаційних наслідків, свідчать про те, що ШІ може помилятися та робити висновки на основі неправильних великих обсягів даних та алгоритмів.

Для правника ефективно запобігання упередженості ШІ вимагає комплексного підходу, що поєднує правові стандарти з технічними стратегіями забезпечення справедливості:

Аудит і прозорість: для правника важливо забезпечити людський нагляд за рішеннями ШІ з метою виявлення упередженості, а також мати доступ до пояснень щодо того, як ці рішення формуються, щоб оцінити їхню юридичну допустимість і вплив.

⁶ [Apple Card Investigated After Gender Discrimination Complaints](#)

⁷ [Can you make AI fairer than a judge? Play our courtroom algorithm game](#)

Правникам також варто співпрацювати з фахівцями обробки даних для проведення ретельного аудиту систем ШІ, щоб гарантувати, що використовувані набори даних є репрезентативними й не містять упередженості. Регулярна перевірка навчальних даних допомагає своєчасно виявляти потенційні ризики дискримінації.

Взаємодія із законодавством та комплаєнсом: Правнику важливо брати участь у розробці політик та рамок управління ШІ разом із командою, щоб забезпечити прозорість, відповідність законодавству та недискримінаційний характер рішень систем. Така взаємодія дозволяє мінімізувати правові ризики, пов'язані з упередженими результатами.

Навчальні можливості: Правникам варто підтримувати навчальні ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності про упередженість у ШІ та впровадження інклюзивних практик. Це можуть бути внутрішні тренінги, семінари або співпраця з експертними організаціями для запровадження етичних та правових стандартів використання ШІ.

Кібербезпека

Використання генеративних інструментів ШІ може створювати ризики для кібербезпеки, включно з потенційною можливістю для зловмисників використовувати вразливості.

Наприклад, одним із таких методів є «оперативні ін'єкції», коли певні команди непомітно вставляються в інструмент для маніпулювання або обходу обмежень інструменту на виведення даних для виконання раніше обмежених дій.

Інші ризики кібербезпеки включають пошкодження джерела даних, що може поставити під загрозу вихідні дані ШІ.

Генеративні інструменти ШІ також можуть бути використані зловмисниками для створення складніших фішингових і масових атак на системи кібербезпеки.

Окрему увагу варто приділити загрозі так званих спеціальних команд, які можуть бути непомітно вбудовані в текст користувача чи дані й використані для обходу обмежень ШІ. Тому важливо уникати взаємодії з підозрілими або невідомими промптами.

Також необхідно ретельно контролювати джерела даних, що використовуються для тренування або аналізу в системах ШІ. Невідомі чи несертифіковані джерела можуть містити шкідливі елементи, що поставлять під загрозу всю ШІ систему.

Не менш важливо підтримувати належний рівень цифрової кібергігієни, правнику доцільно регулярно оновлювати програмне забезпечення, встановлювати перевірені антивіруси, а також набувати навички щодо розпізнавання фішингових атак і маніпулятивних технологій.

Комплексний підхід до безпеки дозволить уникнути критичних загроз та зберегти довіру до інноваційних рішень.

Неточність, неактуальність навчальних даних

Якщо інформація про джерела та обсяг навчальних вибірок недоступна, складно оцінити, чи є вихідні дані репрезентативними. У той же час це є надзвичайно важливою інформацією для правників. Якщо розробники системи не розкривають інформацію про тренувальні дані, період, обсяг та джерела даних, а також чи враховує система ШІ актуальні зміни в законодавстві та судовій практиці, це може призводити до генерації застарілих або неповних висновків системою ШІ.

Якщо датасет не містить останніх нормативно-правових актів чи судової практики або немає можливості дотренувати систему на власних актуальних даних, в такому разі система ШІ ризикує генерувати висновки, що не відповідають чинному законодавству та судовій практиці. Наприклад, рекомендації по справі можуть ґрунтуватися на законах та судовій практиці, які втратили чинність.

У такому разі правники не можуть бути впевнені, що система враховує нещодавні зміни законодавчої або судової практики, які часто мають принципове значення. Без розуміння, наскільки регулярно система ШІ оновлює свій датасет правники не можуть покладатися та сприймати висновки ШІ як повноцінну експертну оцінку.

Навіть якщо розробники публікують інформацію про дані, на яких навчається чи працює система ШІ, правники не можуть покладатися винятково на інформацію надану системою ШІ, вони мають ретельно проаналізувати результати видачі та мінімізувати ризик помилкових рекомендацій або прогнозів, адже кінцеву відповідальність за наданий результат несуть правники, а не система ШІ.

У такому разі рекомендується:

- уточнювати в розробників чи постачальників систем ШІ, як часто і в який спосіб відбувається оновлення датасетів
- перевіряти інформацію AI output в офіційних джерелах
- перевірити публічну ofertу системи ШІ, чи містить вона інформацію щодо тренувальних даних і роботи системи ШІ
- навчати співробітників працювати з системою ШІ так, щоб вони розуміли обмеження технології і завжди перевіряли актуальність отриманих рекомендацій

Відсутність обґрунтовано підтверджених висновків за запитом (відсутність посилання на першоджерела за перевіркою)

Одним із ризиків використання ШІ в правничій діяльності є відсутність обґрунтованих висновків із посиланням на першоджерела. Часто ШІ формує імовірні припущення на основі навчання, без чітких посилань на законодавство чи судову практику, що ускладнює перевірку достовірності результатів, а має тенденцію давати імовірнісні припущення, «статистично обґрунтовані» на основі попереднього навчання, які не варто сприймати як повністю автентичні фактичні дані.

Недостатнє розуміння принципів роботи алгоритмів і джерел даних спричиняє недовіру до ШІ серед правників. Щоб зменшити ці ризики, рекомендується:

- Перевіряти в системах ШІ детальну інформацію про датасети, на яких алгоритм навчався, а також джерела даних (судові рішення, законодавство, стандартизовані юридичні документи тощо). Це допоможе правникам оцінити повноту та достовірність бази, на якій ґрунтуються висновки ШІ
- Під час написання промптів запитувати в системи ШІ посилання на законодавство та практику, на яких формувався AI-output, посилання на конкретні норми законодавства чи судову практику, щоб була можливість верифікувати дані
- Забезпечувати «людський контроль» у перевірці результатів
- Встановлювати внутрішні політики щодо верифікації технологій ШІ під час інтеграції у внутрішні процеси. Таку верифікацію можна робити із залученням технічних спеціалістів
- Переконатися, що програма не використовує застарілі чи неправильні джерела.

Отже, запровадження чітких вимог до прозорості походження даних і алгоритмічної логіки допоможе мінімізувати ризик відсутності посилань на достовірні джерела та нівелювати недовіру до висновків ШІ.

Типологія ризиків і базові дії для їх мінімізації

Для ефективного управління ризиками ШІ у правничій діяльності їх доцільно класифікувати на три основні категорії: **технічні, юридичні та етичні**.

Технічні ризики: пов'язані з особливостями роботи ШІ-систем: «галюцинації» (хибна інформація), непрозорість алгоритмів («чорна скринька») та вразливості (зловживання, неконтрольоване навчання на даних). Мінімізувати їх можна, вимикаючи навчання на введених даних, використовуючи сертифіковані інструменти та зберігаючи журнали взаємодій для аудиту.

Юридичні ризики: охоплюють можливі порушення норм права: захист персональних даних, адвокатську таємницю, комерційну конфіденційність, а також авторські права. Для запобігання слід анонімізувати інформацію перед завантаженням, отримувати згоду клієнтів, вивчати політику конфіденційності та використовувати корпоративні/локальні рішення.

Етичні ризики: стосуються професійної відповідальності та довіри до правника: сліпа довіра до ШІ, посилення упереджень, покірливість моделей та автоматичне використання згенерованого тексту без аналізу джерел. Зменшити ці ризики дозволяє людський контроль, зворотний промптинг, вимога контраргументів та збереження журналів взаємодій.

Усі три категорії ризиків можуть мати комбінований вплив. Правникам рекомендовано розглядати типологію ризиків як інструмент щоденної оцінки безпеки для усвідомленого застосування ШІ та забезпечення відповідності законодавству й професійним стандартам.

Використання ШІ правниками для цілей маркетингу та реклами

1. Загальні застереження

Передусім слід підкреслити, що маркетингові матеріали та реклама істотно відрізняються.

Маркетинг охоплює весь комплекс дій з просування послуг на всіх етапах їх життєвого циклу: від створення власне послуги до ціноутворення та просування на ринку.⁸

Водночас відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про рекламу» **реклама** — це інформація про особу, ідею та/або товар, розповсюджена за грошову чи іншу винагороду або з метою самореклами в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена, щоб сформуванати або підтримати у прямий (пряма реклама, телепродаж) або непрямої (спонсорство, розміщення товару (продакт-плейсмент) спосіб обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес щодо таких особи, ідеї та/або товару.

Загальні законодавчі вимоги до маркетингово-рекламної комунікації встановлені у Законах «Про захист прав споживачів», «Про рекламу», «Про електронну комерцію» (якщо послуги надаються в електронній формі).

Стаття 7 Закону «Про рекламу» визначає основні принципи реклами, а саме: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди, відповідність принципам добросовісної конкуренції, дотримання етичних, гуманістичних, моральних норм та правил пристойності. Окремо слід наголосити на необхідності недискримінації, захисту дітей, поваги до приватного життя та конфіденційної інформації. Перелічені засади повинні поєднуватися з Основними принципами використання ШІ правниками.

При цьому важливо враховувати обмеження щодо реклами та маркетингової комунікації для окремих категорій юридичних послуг, які встановлені переважно актами саморегулювання відповідної професійної спільноти.

Зокрема, рекламні матеріали (й будь-які інші матеріали, як-от бланки, візитівки та інше) щодо **адвокатської діяльності**⁹ мають відповідати розумним естетичним вимогам і не можуть містити оціночних характеристик відносно адвоката; критики інших адвокатів; заяв про вірогідність успішного виконання доручень чи інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів; вказівок, які можуть сформуванати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними адвокатурі як такій. Також заборонені натяки, двозначності або будь-яке інше введення потенційних клієнтів в оману. Такі рекламні матеріали не можуть поширюватися у способи, які дискредитують інститут адвокатури чи принижують статус адвоката. Також слід адвокат зобов'язаний спростувати або відкоригувати поширену без його відома рекламу його діяльності (про яку йому стало відомо), що не відповідає зазначеним вимогам, та повідомити про це раду адвокатів регіону.

Реклама діяльності нотаріусів¹⁰ має жорсткі обмеження як за змістом, так і способами поширення. Зокрема, встановлено перелік того, про що можна інформувати потенційних клієнтів, як-то: про професійну і академічну кваліфікацію; місце здійснення нотаріальної діяльності, режим роботи; телефонні номери й адресу електронної пошти; навчальні заклади, де нотаріус навчався, отриману освіту

⁸ ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять» надає наступне визначення маркетингу – це процес планування і втілення задуму, ціноутворення, просування та реалізації ідей, продукції та послуг шляхом обміну, який задовольняє мету окремих осіб та організацій.

⁹ Стаття 13 Правил адвокатської етики «Вимоги до рекламування адвокатської діяльності»

¹⁰ Стаття XVIII Правил професійної етики нотаріусів України, «Обмеження та обов'язки, пов'язані з рекламою»

та підвищення кваліфікації; вчені та інші звання, нагороди, вчені праці, інші академічні заслуги і професійні досягнення; членство в спілках, асоціаціях, участь у роботі їхніх органів; стаж роботи нотаріусом; іноземні мови, якими володіє; зміну робочого місця або місцезнаходження нотаріальної контори; порядок вчинення певних видів нотаріальних дій та інші питання, пов'язані з виконанням повноважень, визначених законодавством, проєктів документів, власну правову позицію з того чи іншого питання, положення чинного законодавства. Водночас, нотаріус не може надавати інформацію, що стосується його оціночних характеристик, відгуків інших осіб про його роботу, порівнянь з іншими нотаріусами та їхньої критики.

Щодо способів поширення реклами, то нотаріус не повинен подавати інформацію у формі пропаганди діяльності, спрямованої на отримання прибутку, через медіа, телебачення, соціальні мережі, мережу Інтернет, відео, листівки, рекламні буклети, оголошення, дисконтні картки, плакати тощо. Проте нотаріус має право самостійно виступати на телебаченні, надавати інформацію в медіа щодо порядку та підстав вчинення нотаріальних дій та інших повноважень згідно з чинним законодавством, виступати в дискусіях, пов'язаних із захистом гідності, честі та ділової репутації нотаріусів.

Реклама діяльності **приватних виконавців має обмежуватись** відомостями стосовно професійної діяльності, досвіду роботи, освітнього та наукового рівнів, нагород і відзнак, а також відомостями про місцезнаходження офісу, засоби зв'язку, графік роботи та години прийому.

Що стосується діяльності **патентних повірених** станом на дату розробки цих Рекомендацій єдиних для всієї України правил або кодексу професійної етики затверджено не було, водночас такі правила або кодекси можуть існувати на рівні областей або інших регіонів.

2. ШІ на різних етапах рекламних кампаній та маркетингових комунікаціях

З обов'язковим урахуванням наведених обмежень ШІ може використовуватися для різних етапів маркетингової та рекламної активності, зокрема, для таких цілей, як:

- 1. Аналіз ринку та конкурентів:** використання ШІ для збору та аналізу даних про ринок та конкурентів, що допоможе розробити більш ефективні стратегії просування.
- 2. Автоматизація рутинних маркетингових завдань,** зокрема, управління соціальними мережами.
- 3. Моніторинг та оптимізація:** використання ШІ для постійного моніторингу ефективності рекламних кампаній та внесення необхідних коригувань у реальному часі.
- 4. Персоналізація контенту:** використання ШІ для виявлення та аналізу потреб цільової аудиторії та створення персоналізованих рекламних повідомлень, що відповідають таким потребам та інтересам. З огляду на чутливість питань, з якими клієнти звертаються до правників відповідної спеціалізації, під час використання систем ШІ рекомендується дотримуватися етичних стандартів відповідної професійної діяльності та завжди шукати розумний баланс між захистом персональних даних і приватності клієнта, з одного боку, та персоналізацією маркетингової комунікації і реклами, з іншого боку.

Вимоги Регламенту ЄС про штучний інтелект (AI Act (EU) 2024/1689 та Рекомендацій Єврокомісії щодо заборонених практик використання ШІ (стаття 5) можуть слугувати орієнтиром у тому, як знаходити баланс між персоналізацією та етикою. Зокрема, йдеться про такі рекомендації.

¹¹ Стаття 11 Кодексу професійної етики приватних виконавців України

¹² Article 5: Prohibited AI Practices

Дотримуйтеся принципу поваги до автономії користувача

Не допускайте маніпулятивних або нав'язливих впливів через ШІ.

Приклади дій, яких слід уникати:

- Створення контенту, який використовує страх (наприклад, «вас можуть позбавити батьківських прав», «ваш бізнес буде оштрафований», «ви можете втратити майно») для стимулювання звернення до юридичних послуг
- Персоналізовані повідомлення на основі даних про емоційний стан або сімейний статус користувача, якщо вони навмисно формують залежність або тиск

Рекомендація: Переконайтеся, що генеровані ШІ повідомлення не мають впливу на підсвідомість споживачів і не містять ознак психологічно примусу.

Не використовуйте техніки впливу на підсвідомість або «темні патерни» («dark patterns»)

ШІ-інтерфейси, які спонукають до неусвідомлених дій, підпадають під заборону.

Неприпустимо:

- Маскувати рекламу під інформаційні поради («Ваше майно може бути арештоване – дізнайтеся більше...»)
- Вбудовувати приховані заклики до дії у візуальні/аудіоеlementи (напр. частотне миготіння, «зашитий» аудіосигнал)
- Затягувати користувача у «вихідну пастку» — тобто складні шляхи відмови від послуг/розсилок/реєстрацій

Рекомендація: Усі заклики до дії повинні бути явними, апелювати до свідомого вибору та передбачати можливість легкої відмови.

Уникайте націлення (таргетування) на вразливі категорії

Правники повинні бути особливо обережними щодо реклами для:

- Осіб похилого віку: не створюйте кампанії, що експлуатують страх старості, хвороб або втрати майна
- Осіб з інвалідністю: уникайте обіцянок «швидкого вирішення юридичних труднощів» або імітації «експертного» спілкування без правової основи
- Малозабезпечених осіб: не використовуйте «швидке оформлення допомоги», «відшкодування за 1 день» як спосіб нав'язування послуг

Рекомендація: Не використовуйте таргетинг ШІ за ознаками соціальної чи когнітивної вразливості.

Надавайте повну прозорість щодо використання ШІ

Користувач повинен розуміти, що він взаємодіє із ШІ-системою:

- Повідомляйте, якщо контент/відповідь/консультація створена ШІ.
- Не маскуйте чатботів або віртуальних помічників під правників або реальних осіб.

Рекомендація: Розміщуйте чітке маркування: «Цей текст/відповідь згенеровано системою ШІ».

Перегляньте політику конфіденційності та етичного маркетингу

- Переконайтеся, що ваша система автоматично не аналізує поведінку користувачів для оцінки «юридичного ризику» або «схильності до купівлі»
- Уникайте будь-яких елементів соціального скорингу на основі місця проживання, минулих судових справ, рівня доходу тощо

Рекомендація: Політика використання ШІ повинна відповідати GDPR, AI Act, а також етичним стандартам юридичної професії.

Окремо слід підкреслити, що **реклама юридичних послуг повинна бути достовірною та уникати так званого ШІ-відбілювання (AI-washing)**, коли рекламодавцем анонсується використання ШІ при наданні юридичних послуг в обсязі, який не відповідає дійсності. Така оманлива реклама суперечить статті 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а також може кваліфікуватися як шахрайство.¹³

Підсумовуючи сказане, наголосимо, що в будь-якому випадку маркетингова та рекламна активність з використанням ШІ повинна відповідати наведеним у цих Рекомендаціях принципам, а також бути достовірною та прозорою, тобто обов'язково містити повідомлення про використання ШІ для створення та/або поширення відповідної комунікації.

Детальніше з цим можна ознайомитися в Рекомендаціях з відповідального використання ШІ у сфері реклами та маркетингових комунікацій, а також у Рекомендаціях з відповідального використання ШІ у сфері медіа.

¹³ Змістовний аналіз проявів ШІ-відбілювання на прикладі Німеччини

Повідомлення щодо використання генеративного ШІ

Якщо передбачається використання ШІ для обробки клієнтських даних або конфіденційних документів, доцільно отримати згоду клієнта та забезпечити прозорість у тому, як саме працюють ці інструменти.

Клієнти повинні бути поінформовані про масштаби використання ШІ, рівень людського контролю над його результатами та заходи, що вживаються для захисту конфіденційності даних. Включення таких положень у договори про надання юридичних послуг сприятиме зміцненню довіри та відповідатиме професійним стандартам етики.

Якщо передбачається залучення ШІ-систем під час надання правничих послуг, доцільно передбачити у договорі з клієнтом або в політиках фірми окрему згадку про те, в яких випадках та з якою метою використовуються відповідні інструменти.

Одним із прецедентів для інших юрисдикцій стала ситуація в Канадській провінції Манітоба,¹⁴ суд почав вимагати від адвокатів повідомити суд, чи використовували вони ШІ і як це було зроблено. Нова вказівка про використання ШІ у судових матеріалах набуває чинності негайно. Також у ньому йдеться про те, що з використанням ШІ під час підготовки матеріалів, поданих до суду, необхідно вказувати, «як використовувався ШІ».

Ще приклади, які також стосуються правничої діяльності, стосуються маркування контенту, згенерованого ШІ. Так Квінсленд наслідує приклад Вікторії, Нової Зеландії та Англії, видавши рекомендації щодо того, як люди, які не є правниками, можуть відповідально використовувати генеративний ШІ. Суд не вважав за необхідне публікувати рекомендації для правників, оскільки юридичні компанії вважалися більш підготовленими до вирішення ширших наслідків використання ШІ.¹⁵

Зокрема частина 2 статті 15 Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, яку підписала Україна, передбачає, що особи, які взаємодіють із системами ШІ, були повідомлені про те, що вони взаємодіють із такими системами, а не з людиною.

Отже, впровадження ШІ у правничу практику потребує відповідального підходу, який включає інформування клієнтів, чітке регламентування використання ШІ у договірних умовах не лише забезпечує дотримання етичних принципів, а й підвищує рівень довіри між правником і клієнтом.

¹⁴ У канадських адвокатів вимагають розкривати інформацію про використання ШІ

¹⁵ Want to use ChatGPT to help prepare for court? This is what lawyers say you should and shouldn't do

Питання інтелектуальної власності на згенерований ШІ контент

У сучасному правовому полі існує теорія, що авторське право залишається людиноцентричним, визнаючи виключно людину суб'єктом авторства. Попри зростаючу роль ШІ у створенні контенту, зокрема творів, зображень, текстів та іншого.

У юридичній спільноті зростає інтерес до використання ШІ як інструменту в роботі правників, однак це також піднімає низку правових викликів, пов'язаних із дотриманням авторського права. Одним із ключових питань є те, чи можна зареєструвати авторське право на контент, який згенерований за допомогою ШІ, адже чинне законодавство більшості країн визнає автором виключно людину.

У Законі України «Про авторське право і суміжні права» вперше запроваджено спеціальний правовий режим *sui generis* для результатів, створених за участю або за допомогою ШІ. Україна перебуває в правовому авангарді регулювання правової охорони AI-output і вже 1 січня 2023 року надала спеціальний правовий режим охорони *sui generis* об'єктам, що згенеровані системами ШІ.

Варто враховувати, що українське законодавство оперує терміном «неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами». У цьому контексті зауважимо, що згідно з актуальними світовими підходами визначення систем ШІ, наприклад у EU AI Act, такі системи включають як апаратне забезпечення (hardware), так і програмне забезпечення (software). Отже, саме завдяки наявності другої складової систем ШІ регулювання, передбачене для випадків генерування об'єктів комп'ютерними програмами, може застосовуватись до AI-outputs.

Так, питанням особливостей правової охорони AI-outputs присвячена стаття 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон).

Український законодавець висуває три умови для того, щоб неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ), міг набути правову охорону, а саме:

1. AI-output має відрізнятися від наявних подібних об'єктів.
2. AI-output має бути утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.
3. Під час генерування неоригінального об'єкта мають бути дотриманими права третіх осіб (ч. 7 ст. 33 Закону).

Так само, як і з похідними творами (ч. 2. ст. 17 Закону), законодавець ставить можливість користування правом особливого роду (*sui generis*) в залежність від дотримання прав суб'єкта/суб'єктів авторського права або суміжних прав, твір/твори або об'єкт/об'єкти суміжних прав якого/яких зазнав/зазнали використання у процесі генерування такого неоригінального об'єкта, а також прав суб'єкта/суб'єктів на інший/інші неоригінальний об'єкт/неоригінальні об'єкти, який/які зазнав/зазнали використання у процесі генерування нового неоригінального об'єкта.

Однак у статті 33 Закону законодавець не уточнив, який саме **спосіб використання** охоронюваного об'єкта мається на увазі. Беззаперечним визнається факт того, що для того, щоб система генеративного ШІ могла видавати кінцевий результат за промптом користувача, вона має «тренуватись / навчатись» на наявних раніше об'єктах як певних взірцях («AI-inputs»).

Згідно з українським законодавством дії з «тренування» систем ШІ можуть стосуватися права на відтворення об'єкта – прямого чи опосередкованого виготовлення однієї або більше копій об'єкта

авторського права та/або суміжних прав (або його частини). Натомість «переробка» (створення похідних творів) в контексті використання творів в системах ШІ об'єктивно неможлива, адже вона вимагає творчої переробки іншого твору без заподіяння шкоди його охороні, тобто безпосередньої участі фізичної особи при її створенні.

У сфері неоригінальних AI-outputs авторсько-правова аксіома залишається без змін: будь-яке використання, зокрема відтворення об'єкта у сфері авторського (суміжних) права як AI-input, повинно бути або (1) на підставі письмового (електронного) правочину, або (2) охоплюватись встановленими законом винятками і обмеженнями, або (3) строк охорони майнових прав має сплисти до дати початку використання такого об'єкта у якості AI-input, або (4) відповідний об'єкт, використаний як AI-input, ніколи взагалі не охоронявся.

Український підхід до вільного виготовлення копій творів (п.14. ч.2 ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права») з метою аналізу текстів та даних є менш «про-інноваційним», ніж у ЄС, зокрема ст. 4. Директиви ЄС 2019/790 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року «Про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку» і не дає права виготовляти постійні копії для зберігання у всіх випадках, але і не забороняє діяльність систем генеративного ШІ як таку: якщо такі системи ШІ створюють копії охоронюваних творів для постійного зберігання, їх використання має бути обмежено дослідницькими, **а не комерційними цілями**.

Водночас вказаний виняток у сфері авторського права в Україні **не є єдиним**: стаття 27 Закону № 2811-IX, яка є імплементацією в українське законодавство положень статті 5(1) Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві», передбачає вільне тимчасове відтворення творів.

Для того, щоб вважатись правомірним обмеженням майнових прав у формі тимчасових відтворень, такі відтворення мають відповідати зазначеним умовам: (1) вони є тимчасовими, (2) вони є проміжними або випадковими (додатковими), (3) вони є складовою та суттєвою частиною технологічного процесу, (4) єдина їх мета полягає в тому, щоб сприяти переданню електронної (цифрової) копії твору посередником у мережі між третіми сторонами або правомірному використанню твору, (5) не мають самостійного економічного значення.

Разом з тим існують додаткові вимоги, які ставляться до всіх без виключень обмежень в авторському праві – ч. 4. ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: вільне використання творів здійснюється за умови, що твір, який використовується, було оприлюднено правомірно, а обмеження не завдаватимуть шкоди іншому звичайному використанню такого твору **і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси відповідних суб'єктів авторського права**.

Якщо система генеративного ШІ генеруватиме AI-outputs, які будуть конкурувати з оригінальними творами (наприклад переклади текстів літературних творів), поширення таких AI-outputs об'єктивно завдаватиме шкоди інтересам відповідних суб'єктів авторського права (зменшуватиме дохід від розпорядження правами інтелектуальної власності). Відтак, навіть якщо AI-outputs будуть згенеровані з дотриманням спеціальних норм щодо тимчасових відтворень та (або) відтворень з метою аналізу текстів та даних, поширення кінцевих об'єктів не буде охоплюватися винятками і обмеженнями з авторського права і потребуватиме згоди відповідного суб'єкта права.

Український законодавець не встановлює чіткого правила належності прав особливого роду (sui generis) на AI-outputs «за замовчуванням». У ч. 2. статті 33 Закону лише вказано на перелік осіб, які можуть бути суб'єктами права щодо AI-outputs:

- особи, яким належать майнові права на комп'ютерну програму, – систему генеративного ШІ
- особи, які мають ліцензійні повноваження на використання комп'ютерної програми, – системи генеративного ШІ
- автори такої комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ;

- спадкоємці авторів такої комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ
- особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму, – систему генеративного ШІ
- правомірні користувачі комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ

Натомість запроваджено підхід, що договором [EULA / Terms of Service] якраз і алгоритм можуть визначатися умови належності права особливого роду (*sui generis*) на такі AI-outputs.

Обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою, – системою генеративного ШІ, дії, які не визнаються порушенням прав (встановлені законом винятки і обмеження), а також розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності на такі об'єкти є схожими до відповідних правових інститутів правової охорони творів.

Відповідно до положень ч. 6 ст. 33 Закону строк чинності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою – системою генеративного ШІ, спливає через 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, у якому згенеровано неоригінальний об'єкт. Законодавець у цьому випадку фактично застосував за аналогією мінімальні стандарти охорони, що визначені для фотографічних творів і творів прикладного мистецтва, передбачені в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів.

Порушенням права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою – системою генеративного ШІ, що дає підстави для захисту таких прав, зокрема в судовому порядку, визнаються дії, передбачені статтею 55 «Цивільно-правовий захист авторського права і суміжних прав» Закону України «Про авторське право і суміжні права», але з урахуванням обмеженого підходу до застосування компенсації як можливого обраного способу захисту за порушення прав лише у формі фіксованої подвоєної, а в разі умисного порушення – потроєної суми винагороди, яка була б сплачена за надання дозволу на використання об'єкта *sui generis*, з приводу якого виник спір.

Більше інформації про використання ШІ, дотримуючись права інтелектуальної власності, правник зможе отримати в [Рекомендаціях щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності](#).

Також **світова практика** та окремі справи свідчать про дедалі більшу увагу, яка приділяється питанням інтелектуальної власності та авторського права в контексті розвитку таких технологій, як ШІ.

Так, суд у США виніс перше рішення визнавши, що стартап Ross Intelligence порушив авторські права Thomson Reuters, коли використав їхні матеріали для навчання свого ШІ. Ross Intelligence¹⁶ створив ШІ, який допомагав правникам шукати інформацію. Для його навчання вони використовували, зокрема, матеріали Westlaw, захищені авторським правом Thomson Reuters.

І це непоодинокі випадки, коли компанії звертаються до суду, заявляючи про порушення прав інтелектуальної власності через використання їхніх матеріалів, текстів, зображень тощо для навчання систем ШІ, серед таких позови проти [OpenAI, Microsoft](#) та інших технологічних компаній, звинучаючи їх у порушенні авторських прав.

Ще більше у світі розгортаються питання, які стосуються **реєстрації авторських прав на згенерований ШІ контент**.

¹⁶ [Thomson Reuters wins an early court battle over AI, copyright, and fair use](#)

Так, авторка створила комікси, використовуючи Midjourney для генерування зображень. Однак Бюро з авторських прав США не зареєструвало такі авторські права на зображення, при цьому було зареєстровано авторські права на текст коміксів та збірник, адже авторка зробила свій творчий внесок в його створення.

Під час подання заявки на реєстрацію авторського права творці, які використовують ШІ, повинні чітко вказувати, які частини твору створені ними, а які — ШІ.

Kashtanova Case

Щодо України, то ІР офіс (Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій) вперше зареєстрував авторські права та видав свідоцтва на твори, які містять зображення, що були створені за допомогою ШІ.

Так, ІР офіс здійснив державну реєстрацію авторського права та видав свідоцтво про реєстрацію авторського права на складений твір — збірку зображень «Великодні листівки», де були використані зображення, згенеровані комп'ютерною програмою.

Поміж тим Суд справедливості Європейського союзу в своїх рішеннях наголошує, що авторське право застосовується тільки до творів, які є результатом оригінального інтелектуального внеску їхнього автора (рішення CJEU C-5/08 Infopaq International A/S проти Danske Dagbaldes Forening).

Отже, з урахуванням швидкого розвитку ШІ правникам важливо зважено використовувати ШІ та враховувати чинну практику, яка пов'язана з питаннями інтелектуальної власності та авторськими правами.

Фаховий людський контроль (верифікація інформації)

Необхідно критично оцінювати та коригувати результати, отримані від ШІ, для забезпечення того, що вони відображають і захищають інтереси клієнта.

Навіть якщо консультант або адвокат користується допоміжними ШІ-інструментами, повну відповідальність перед клієнтом за точність та коректність наданих рекомендацій і висновків несе саме він. Обов'язково проводити фінальну перевірку результатів, що генеруються системою.

Головні аспекти для правників

- ШІ не може замінити професійне судження, побудоване на знанні права, досвіді та етичних стандартах.
- Використання ШІ повинно бути прозорим для клієнта – важливо розуміти і пояснювати, що саме було автоматизовано.
- Необхідно враховувати контекст справи, юрисдикцію та нюанси застосування права, які часто не охоплюються алгоритмами ШІ.
- Конфіденційність та захист даних клієнта мають бути забезпечені під час використання ШІ-інструментів.

Приклад: правник використовує ШІ для аналізу можливих наслідків судових рішень. Він ретельно аналізує всі результати, щоб впевнитись, що рекомендації ШІ відповідають найкращим інтересам клієнта, і коригує рекомендації відповідно до специфіки справи.

Більше про питання фахового людського нагляду можна ознайомитися в «Рекомендаціях з відповідальної розробки систем із використанням технологій штучного інтелекту» (Розділ 4 п. 4.4).

Етичні аспекти використання ШІ правником

Етика ШІ може бути розглянута в правничій діяльності як набір засад, які визначають, в який спосіб ШІ повинен діяти і як не повинен. Ці основи зазвичай орієнтовані на безпеку, справедливість і гуманістичні цінності, на захист прав користувачів і запобігання можливим зловживанням у сфері інформаційних технологій.

Нижче наведено деякі з основних етичних аспектів, пов’язаних зі ШІ для правників:

Відповідальність та прийняття рішень

Використання автономних систем ШІ в правничій діяльності ставить питання про визначення відповідальності за їхні дії. Оскільки ці системи можуть приймати рішення без прямого втручання людини, виникає необхідність у визначенні, хто несе відповідальність за їхні дії у разі помилок або неправомірних вчинків.

Наразі однією з головних вимог до систем ШІ є їхня здатність пояснювати свої рішення. Для правників критично важливо розуміти логіку, якою керувалась система ШІ під час прийняття рішення і якщо незрозуміло – питати ШІ, з яких даних він генерував та просити посилання на першоджерела. Відсутність прозорості може поставити під сумнів легітимність таких рішень й ускладнити юридичні процеси.

Один із прикладів, що постає зараз у світі щодо питання відповідальності: у випадках безпілотних автомобілів, які приймають рішення на дорозі, виникає питання, чи несе відповідальність виробник автомобіля, розробник програмного забезпечення або користувач, який використовує систему.

Ще один приклад вже з юридичної діяльності. У 2024 році компанія DoNotPay, яка позиціонує себе як «робот-юрист», була оштрафована Федеральною торговою комісією США на \$193,000 за неправдиву рекламу своїх послуг. Компанія стверджувала, що її ШІ може надавати юридичні консультації та допомагати у складанні документів. Проте виявилось, що відповіді ШІ не проходили перевірку правниками, що призвело до надання некоректної інформації клієнтам.

Захист конфіденційності даних, прозорість та обліковість

Однією з найважливіших аспектів ШІ є прозорість його рішень та обліковість процесу, за яким вони приймаються.

Використання ШІ в юридичній практиці нерозривно пов’язане з обробкою великих обсягів різної інформації. Це створює необхідність вжиття заходів для забезпечення захисту конфіденційності даних та забезпечення прозорості в процесах їх обробки.

Зважаючи на чутливий характер інформації, з якою працюють системи ШІ в правничій сфері, вкрай важливо впроваджувати належні заходи захисту конфіденційності. До таких заходів можуть належати: використання сучасних методів шифрування, обмеження та контроль доступу до правових даних, а також системи моніторингу та аудиту дій користувачів і систем.

Для формування довіри до ШІ у правозастосуванні необхідною є прозорість у функціонуванні алгоритмів. Це передбачає створення технологій, здатних обґрунтовувати ухвалені рішення, а також забезпечення можливості простежити

весь ланцюг обробки даних — від їх отримання до фінального впливу на отримане рішення.

Персональна інтерпретація закону

Вирішення правових ситуацій вимагає здатності до творчого мислення та інтерпретації закону. ШІ може бути обмежений у здатності до такої інтерпретації, оскільки його алгоритми базуються на заздалегідь заданих правилах і шаблонах.

Втрата людського елемента

ШІ може забезпечувати швидкість та ефективність пошуку інформації, але відсутність таких якостей, як людяність, емпатія, без яких неможливо приймати рішення по справах, робить його «недосконалим радником» при прийнятті рішень».

Роль правника у співпраці з ШІ

ШІ не має замінити правників, а повинен виступати інструментом для підвищення ефективності їхньої роботи. Правники залишаються відповідальними за кінцеве рішення, його правову та етичну обґрунтованість. Отже, важливо забезпечити правильне розмежування обов'язків між людиною та машиною.

Базові методики, рекомендовані для верифікації результатів (AI-output):

1. **Перехресна перевірка з офіційними джерелами:** кожне юридичне твердження або цитата мають бути зіставлені з офіційними джерелами — базами законодавства, судових рішень, практики ЄСПЛ. Це дозволяє виявити фіктивні посилання або викривлення змісту.
2. **Зворотний промптинг:** техніка постановки уточнювальних або критичних запитань до відповіді ШІ (напр.: «Чи є помилки в наведеному тексті?»; «Назви можливі заперечення до цієї позиції»). Такий підхід виявляє слабкі місця, які неочевидні при першому читанні.
3. **Запит з вимогою джерел:** корисно заздалегідь просити ШІ вказувати джерела інформації. За умови згадування судової практики — обов'язкова перевірка на існування справи та коректність цитування.
4. **Використання допоміжних інструментів перевірки:** фактчекінгові сервіси, детектори плагіату, бази нормативної інформації, аналітичні інструменти для виявлення упередженості або недоречних формулювань.
5. **Обмеження некритичного копіювання:** навіть якщо відповідь ШІ здається переконливою, вона не має автоматично переноситися в юридичні документи без перевірки правником.

Застосування цих методик мінімізує ризики, пов'язані з галюцинаціями, спрощенням чи викривленням фактів. Остаточне рішення про використання згенерованого тексту має ухвалювати тільки людина, яка несе за нього професійну відповідальність.

Чекліст для правників під час використання ШІ

Під час використання генеративного ШІ слід враховувати таке:

1. Оцінити потребу використання ШІ, потенційні переваги і ризики автоматизації певного процесу;
2. Визначити призначення та варіанти використання генеративного інструменту ШІ;
3. Окреслити бажаний результат використання генеративного інструменту ШІ (детальніше в Додатку II).
4. Дотримуватися професійних зобов'язань відповідно до Кодексу поведінки SRA, стандартів, положень та принципів відповідального використання ШІ;
5. Дотримуватись політик (внутрішніх інструкції, положень, наказів тощо), пов'язаних зі сферою ІТ та ШІ, конфіденційністю та керуванням даними;
6. Перевірити порядок керування даними, чи виробник генеративного ШІ має чіткі правила збору, зберігання та захисту даних, чи дотримується виробник стандартів безпеки та етичних норм;
7. Встановити права на генеративні підказки AI, навчальні дані та результати роботи ШІ, щоб уникати правових суперечностей;
8. Визначити, чи є генеративний інструмент ШІ закритою системою в межах вашої фірми, чи також працює як навчальна модель для третіх сторін;
9. Обговорити очікування щодо використання генеративних інструментів ШІ для надання юридичних послуг між вами та клієнтом;
10. Подумати, які вхідні дані ви, ймовірно, використовуватимете, і чи доцільно вводити їх у генеративний інструмент ШІ;
11. Виявити та управляти ризиками, пов'язаними з конфіденційністю, інтелектуальною власністю, захистом даних, кібербезпекою та етикою;
12. Встановити відповідальність і страхове покриття, пов'язане з генеративним використанням ШІ та використанням результатів у вашій практиці;
13. Вводити, виводити документи і будь-які помилки генеративного інструменту ШІ, якщо вони не збираються та не зберігаються автоматично;
14. Перевірити генеративні результати ШІ на точність і правдивість фактів, включаючи пом'якшення упереджень і перевірку фактів.

Алгоритм оцінки ризиків при виборі систем ШІ

Цей рекомендований алгоритм створено, щоб запропонувати зручний механізм орієнтовної оцінки придатності конкретної системи ШІ для роботи, а також придатності контенту, згенерованого з використанням такої системи ШІ, для поширення.

Кожен пункт алгоритму містить дві категорії оцінки: **«червоні прапорці»** (які вказують на неприйнятні або високі ризики використання системи ШІ та поширення згенерованого ШІ контенту) та **«на це потрібно звернути увагу»** (що означає необхідність ухвалення поінформованого рішення).

Використання систем ШІ та згенерованого ними контенту завжди пов'язане з ризиками.

Кожен ризик може бути оцінений за шкалою:

«червоні прапорці»

неприйнятний

наявність хоча б одного такого ризику вказує на неможливість використання такої системи ШІ чи поширення згенерованого нею контенту правником

високий

наявність кількох таких ризиків вказує або на неможливість використання такої системи ШІ чи поширення згенерованого нею контенту, або на високу ймовірність фінансових, організаційних, репутаційних та інших втрат, якщо така система ШІ буде використана правником в його діяльності чи згенерований контент буде ним поширений

«на це потрібно звернути увагу»

середній

потенційно є середня ймовірність фінансових, організаційних, репутаційних та інших втрат, якщо така система ШІ буде використана правником в його діяльності чи згенерований контент буде ним поширений, проте такі втрати навряд чи вплинуть на діяльність правника в довгостроковій перспективі. Це жовта зона для використання системи ШІ або згенерованого нею контенту

низький

низька ймовірність негативних фінансових, організаційних, репутаційних та інших втрат, якщо така система ШІ буде використана правником чи згенерований контент буде ним поширений. Це зелена зона для використання системи ШІ або згенерованого нею контенту

Важливе застереження:

Низькі ризики, пов'язані з використанням конкретної системи ШІ, автоматично не гарантують низькі ризики при подальшому застосуванні згенерованого нею контенту, тому кожний згенерований ШІ контент обов'язково повинен проходити оцінювання людиною ризиків, пов'язаних з його подальшим використанням.

Інструкція з вибору та впровадження систем ШІ для роботи: головною передумовою вибору та впровадження будь-якої системи ШІ є обов'язкове ознайомлення з умовами використання, наданими розробником та/або постачальником системи ШІ.

Вибір системи ШІ для роботи

Обов'язкове ознайомлення з умовами використання від розробника системи ШІ

1. Юрисдикція

- країна реєстрації розробника системи ШІ;
- кінцеві бенефіціарні власники розробника системи ШІ;
- місце провадження діяльності розробником системи ШІ;
- місцезнаходження серверів / хмарних сховищ розробника системи ШІ;
- застосовне право згідно з договором з розробником системи ШІ;
- суд, у якому згідно з договором розглядають спори з розробником системи ШІ щодо використання системи ШІ.

«червоні прапорці»

неприйнятний

наявність держави-агресора у відповіді на будь-який із перелічених пунктів, а також наявність серед розробників або постачальників осіб, до яких застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції» та/або яких внесено до Державного реєстру санкцій.

високий

наявність у відповідях на будь-який з перерахованих пунктів країн, які мають високий індекс порушення прав людини (зокрема, щодо захисту персональних даних та права інтелектуальної власності), наявність серед кінцевих бенефіціарних власників розробника системи ШІ підсанкційних осіб, співпраця такого розробника ШІ з урядами держав, указаних у переліку з неприйнятними ризиками.

«на це потрібно звернути увагу»

середній

є наявність у відповідях на будь-який з перерахованих пунктів країн, відмінних від України та країн ЄС (крім держав, що згадані в зоні «червоних прапорців»); співпраця такого розробника ШІ з підсанкційними особами.

2. Умови оплати

Питання з категорії **«на це потрібно звернути увагу»**: ризики від середніх до низьких

- модель оплати (разовий платіж, підписка тощо) або ліцензія open source;
- чи конкурентна пропонована ціна порівняно з системами ШІ з аналогічними функціями;
- чи є додаткові витрати (наприклад, на інфраструктуру, обладнання, навчання команди) або приховані платежі;
- чи можливо оплачувати в гривні: у зв'язку з воєнним станом оплата в іноземній валюті часто є ускладненою;
- чи готовий розробник системи ШІ надавати документи для коректного закриття платежів з погляду українського податкового законодавства, а саме — підписати договір, акт тощо.

3. Права інтелектуальної власності (який обсяг прав на згенерований ШІ контент отримує правник) «червоні прапорці»

Обсяг прав інтелектуальної власності на згенерований ШІ-контент, який отримує правник, має бути чітко визначений.

Ризики є від неприйнятних до високих у разі відповіді «ні» навіть на одне з таких запитань:

- чи отримує правник права інтелектуальної власності на використання результатів взаємодії із системою ШІ в професійних та юридичних цілях, зокрема при здійсненні правничої діяльності;
- чи можна передавати права на результати взаємодії із системою ШІ іншим особам або установам, організаціям (зокрема, органам державної влади та місцевого самоврядування, партнерам, клієнтам або третім особам), якщо це необхідно для виконання завдань у межах правничої діяльності;
- чи гарантує розробник системи ШІ, що згенерований ШІ контент не порушує будь-яких прав інтелектуальної власності третіх осіб.

Питання з категорії **«на це потрібно звернути увагу»**: ризики від середніх до низьких

- чи залишаються якісь права інтелектуальної власності на згенерований ШІ контент у розробника системи ШІ. Якщо так, то які саме;
- чи декларує розробник системи ШІ, що він дотримується всіх прав інтелектуальної власності на бази даних (датасети), на яких тренував свою модель ШІ;
- чи гарантує розробник системи ШІ користувачу такої системи визнання та збереження за користувачем прав інтелектуальної власності на бази даних (датасети) та промпти користувача.

4. Приватність: конфіденційність та захист персональних даних

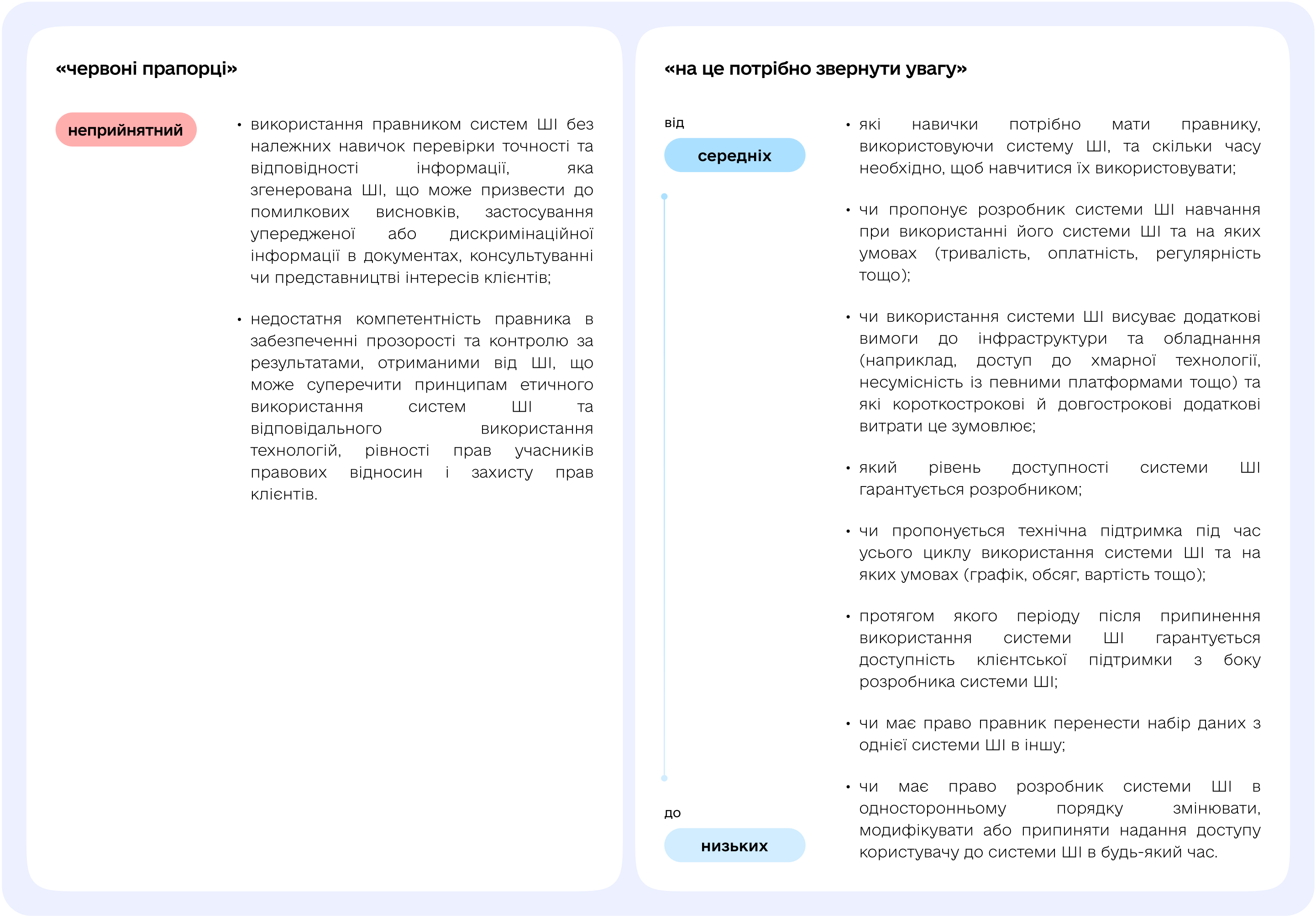
Питання з категорії «червоних прапорців»: ризики від неприйнятних до високих, якщо персональні дані використовують у промптах, а розробник системи ШІ не забезпечує належний захист таких даних

- чи має правник можливість видалити персональні дані, якщо вони були введені до системи ШІ як частина промпту;
- де зберігаються промпти, які можуть містити персональні дані, пов'язані з клієнтами, справами чи іншими елементами юридичної діяльності;
- хто, окрім розробника системи ШІ, має доступ до промптів, що можуть містити персональні або конфіденційні дані, отримані в межах правничої діяльності;
- чи гарантує розробник, що згенерований ШІ контент не містить імен, зображень, голосів чи інших ідентифікаційних ознак реальних осіб, що може створювати ризики порушення прав третіх осіб у правничій практиці;
- чи планується використання конфіденційної (чутливої) інформації в промптах, і якщо так — чи гарантується її захист, з урахуванням специфіки обігу інформації, яка може належити до конфіденційної інформації, адвокатської таємниці чи будь-якої іншої чутливої інформації;
- чи планується використання персональних даних у промптах, і чи гарантує розробник дотримання законодавства про захист персональних даних.

Питання з категорії «на це потрібно звернути увагу»: ризики від середніх до низьких

- чи має користувач можливість видалити промпт;
- які ще особи, окрім розробника системи ШІ, можуть мати доступ до промптів користувача;
- яким законодавством керується розробник системи ШІ при забезпеченні захисту персональних даних, зокрема Законом України «Про захист персональних даних» тощо.

5. Вимоги до навичок правника, інфраструктури та обладнання

6. Контроль з боку людини

«Червоні прапорці»: ризики є від неприйнятних до високих у разі відповіді «ні» навіть на одне з таких запитань

- чи визначено (у межах юридичної фірми або відділу) людину, яка відповідає за перевірку контенту, згенерованого за допомогою систем ШІ, на відповідність правовим, етичним та професійним вимогам, а в разі роботи правника індивідуально – чи усвідомлює він цю персональну відповідальність;
- чи закріплена така відповідальна особа, а також сама процедура правової та етичної перевірки результатів роботи ШІ у внутрішніх документах юридичної фірми або практики (наприклад, у політиці використання ШІ, положенні про обробку інформації, правилах з етики), і якщо так – у якому саме документі.

«На це потрібно звернути увагу»:

- які саме навички повинен мати правник або команда юридичної фірми для належного контролю за функціонуванням системи ШІ, зокрема щодо перевірки правової коректності, точності та недопущення упереджених або неправомірних висновків.

7. Відповідальний розвиток

«Червоні прапорці»

Ризики є від неприйнятних до високих, коли система ШІ може порушувати законодавство України, зокрема захист прав людини та норми права щодо персональних даних.

Питання з категорії **«на це потрібно звернути увагу»**: ризики від середніх до низьких

- чи система ШІ розроблена спеціально для правників та команд юридичних фірм;
- чи передбачає система ШІ можливість використання української мови;
- чи розробник системи ШІ гарантує, що його система ШІ розроблена відповідно до суспільних цінностей та прав людини.

8. Відповідальність

У разі неналежного використання систем ШІ правника може бути притягнуто до відповідальності відповідно до норм чинного законодавства України.

«Червоні прапорці»: ризики є від неприйнятних до високих

- які гарантії надає розробник системи ШІ у разі, якщо внаслідок використання таких систем у правничій діяльності виникає відповідальність перед клієнтами чи третіми особами — зокрема, у випадках порушення прав інтелектуальної власності, права на захист персональних даних або інших прав людини, які могли бути порушені через дії чи висновки ШІ, що перебувають поза контролем самого правника;
- наскільки правник (як самозайнята особа, працівник юридичної фірми чи юридичної служби державного органу) захищений від репутаційних та юридичних наслідків використання ненадійних або неетично побудованих ШІ-рішень.

Питання з категорії **«на це потрібно звернути увагу»**:

- хто за що відповідає: за що конкретно (гарантії належного та законного функціонування системи ШІ, дотримання прав третіх осіб тощо) і в якій сумі відповідає розробник системи ШІ, а також сам правник;
- яку юридичну допомогу гарантує розробник системи ШІ в разі виявлення порушення прав інтелектуальної власності, прав людини, захисту персональних даних тощо внаслідок добросовісного з боку правника використання системи ШІ;
- яких заходів уживає розробник ШІ для постійної безпеки його системи ШІ та безперервної відповідності вимогам законодавства та правилам етичної поведінки.

Додаток II

Рекомендації для правника зі створення промпту

Ефективність використання ШІ значною мірою залежить від коректності формулювання запиту (промпту). Вміння правильно ставити питання системі ШІ дістало назву **промпт-інженерія** (англ. prompt engineering) – це процес створення запиту так, щоб ШІ коректно інтерпретував інформаційні потреби користувача та надав відповідь, що відповідає запиту.

Нижче наведено основні принципи та рекомендації для правника щодо промпт-інженерії, які сприятимуть підвищенню якості отриманих результатів.

Формуйте конкретну роль для ШІ

Системі необхідно підказати, ким вона має бути, щоб якісно виконати завдання. Можна вказати професію, вік, стать та інші соціально-демографічні показники умовної особистості, від імені якої користувач прагне побачити відповідь.

Це забезпечує контекст і підвищує точність відповіді.

Наприклад:

«Ти – правник, який проводить консультації з юридичних питань, а саме сфери трудового права. Підготуй висновок щодо правомірності звільнення працівника у випадку запізнення на роботу більше на 30 хв».

Ще один приклад «Уяви себе адвокатом із досвідом судового захисту клієнтів у справах про спадщину. Склади процесуальне клопотання про витребування спадкової справи».

Задання конкретної ролі дозволяє моделі використовувати відповідні знання і надавати більш релевантні юридичні рекомендації.

Чітко формулюйте завдання та бажаний результат

Система ШІ має розуміти, яких ви від неї очікуєте результатів. Для отримання релевантних результатів від ШІ важливо чітко окреслити свої вимоги. Недостатньо написати: «Склади юридичний документ.» Бажано конкретизувати умови.

Наприклад:

«Перефразуй цей пункт договору (сам пункт договору), щоб надати йому більш формального та юридично коректного звучання».

«Підготуй висновок (вказати, який саме висновок, ви бажаєте отримати та про що саме) з посиланням на актуальну судову практику у сфері корпоративного права».

Тобто чітко визначаєте мету, сферу використання та формат очікуваного результату (документ, таблиця, офіційний лист, алгоритм тощо). Детальність і конкретність запиту суттєво підвищують релевантність відповіді.

Чітко формулюйте стилістику

Вказуйте будь-які важливі вимоги: стиль (офіційно-діловий, науковий тощо), тон (серйозний, дружній, іронічний та ін.), акценти (на вимозі, на прохані та ін.), цільову аудиторію тощо. Система має розуміти манеру викладу інформації для користувача, щоб останньому не довелося вносити багато правок у кінцевий результат і вручну змінювати стиль.

Наприклад:

«Підготуй проект договору надання юридичних послуг у формальному діловому стилі з акцентом на чіткість формулювань та захист інтересів клієнта. Зроби структуру з такими розділами: предмет договору, права та обов'язки сторін, відповідальність сторін, порядок вирішення спорів та інші головні аспекти. Врахуй, що договір призначений для міжнародного клієнта, тому використовуй нейтральні формулювання».

Референси (наводьте приклади)

Дуже дієвий прийом – показати зразок того результату, який вам потрібен. За можливості надайте програмі приклади, щоб згенеровані дані відповідали вашим очікуванням.

Наприклад:

«Ось приклад договору, який мені потрібен, який добре написаний (текст)... Підготуй мені щось схоже, однак з акцентом на міжнародних партнерів та більш офіційний стиль».

Уникайте узагальнень та нечіткості

Вказуйте про важливі деталі, які для вас є необхідними. Звісно, не варто перевантажувати запит зайвим, але контекст і конкретика є важливими аспектами для отримання якісного результату.

Наприклад:

Так, замість «підготуй мені презентацію» напишіть «підготуй презентацію для клієнта на 3 слайди. Тема: звіт про проведену роботу у справі. Зосередь увагу на захисті інтересів клієнта в суді, підготовці процесуальних документів та стратегічному плануванні захисту. Стиль – офіційний, акцент – на професіоналізмі та результатах».

Формуйте структурованість запиту

Запит має бути логічно побудованим. Розбийте запит на частини, якщо завдання багатокомпонентне. Використовуйте формулу «роль – завдання – контекст – формат». Почніть із загального опису завдання, а потім додайте конкретні деталі.

Поставте ШІ завдання – ставити вам уточнювальні питання

Ще один корисний підхід – просити ШІ в кінці свого початкового запиту, щоб він спочатку ставив вам уточнювальні питання перед тим, як він відповість на ваш запит.

Наприклад:

Як це працює на практиці: «Спочатку постав мені уточнювальні питання, перш ніж відповісти». Наприклад: «Склади промову для захисту клієнта в суді ... Якщо тобі бракує контексту, уточни деталі перед виконанням».

Ставте питання про першоджерела, просіть на них посилання

Для перевірки отриманої інформації від системи ШІ правник може питати у промпті про першоджерела, на підставі чого була надана інформація системою ШІ.

Наприклад:

«Надай, будь ласка, посилання на джерела інформації» або «Відповідай, спираючись тільки на надійні джерела (офіційні державні сайти, авторитетні медіа, наукові роботи тощо)».

Обмеження та винятки

Зазначте часові рамки, мову, обсяг тексту, а також уточніть вимоги до унікальності, бажані чи небажані джерела, виключення окремих даних або авторів та інші важливі критерії.

Наприклад:

«Надай відповідь у вигляді таблиці з трьома колонками: назва нормативного акта, рік прийняття, основні положення».

Будь-яку інформацію, отриману від ШІ-моделі, варто перевіряти на достовірність і звертати увагу на першоджерела, до яких вона апелювала.

Додаток III

Параметри та приклади промптів

В юридичній діяльності використовуючи ШІ варто комбінувати кілька ключових принципів взаємодії з ним. Чим більше ви застосуєте повну структуру промпту в одному запиті, тим якіснішу й точнішу відповідь отримаєте. Це особливо важливо для правників, де точність формулювань, логіка викладу та юридичний контекст відіграють вирішальну роль.

На що слід звертати увагу правнику під час роботи з матеріалами, підготовленими за допомогою ШІ:

- Якщо ви замовляєте правовий аналіз або висновок, обов'язково перевіряйте, чи охоплено всі запитовані аспекти, включаючи нормативну базу, судову практику та аргументацію.
- У разі наявності таблиць або графіків – зверніть увагу на точність наведених даних, логіку підрахунків та відповідність формату офіційним стандартам.
- У текстах юридичного характеру ретельно перевіряйте мову: граматику, стиль, чіткість формулювань, а також відповідність структури документа вимогам ділового документообігу.

Неправильний промпт

«Склади мені договір оренди комерційного приміщення»

Правильний промпт

«Підготуй мені договір оренди комерційного приміщення між юридичними особами, в офіційному стилі, з урахуванням вимог українського законодавства, вкажи об'єкт нерухомості Кв. м, строк оренди 5 років, використання приміщення: виключно для офісних потреб, а також пропиши інші умови, які важливі для такого договору».

Неправильний промпт

Напиши мені, що думаєш про це судове рішення (Текст рішення)

Правильний промпт

Проаналізуй це судове рішення першої інстанції (Текст рішення) з позиції правника. Мета аналізу – визначити: чи є правова позиція суду обґрунтованою? чи правильно застосовані норми матеріального та процесуального права? чи є потенційні підстави для апеляційного оскарження? Сформулюй мені юридичний висновок професійною юридичною мовою.

Неправильний промпт

Знайди юридичний прецедент для справи про поділ майна між подружжям

Правильний промпт

Підбери релевантну судову практику (бажано рішення Верховного Суду) для справи про поділ спільного майна подружжя після розірвання шлюбу. (опиши фактичні обставини справи, об'єкт спору, конфлікт сторін ... тощо). Знайди прецеденти (бажано правову позицію Верховного Суду), який підтверджує, що майно, придбане у шлюбі, є спільною сумісною власністю незалежно від того, на кого з подружжя воно оформлене. Формат відповіді має бути короткий опис фабули справи та реквізити судового рішення (номер справи, дата, посилання – за наявності).

Неправильний промпт

Підготуй тижневий звіт роботи правника

Правильний промпт

Підготуй тижневий звіт роботи правника за період з 13 до 17 липня 2025 року. Вид діяльності: юридичний супровід компанії. Звіт має містити: короткий опис виконаних завдань, а саме (наприклад, підготовка договорів, участь у переговорах та відвідування судових засідань, аналіз законодавства); статус кожного завдання (завершено / у процесі / перенесено); стиль: офіційний, структурований. Формат – у вигляді таблиці з розподілом на дні тижня.

Професійні системи на базі ШІ: український та світовий контекст

Сучасна юридична практика дедалі частіше включає використання інструментів ШІ, які підвищують ефективність та змінюють робочу рутину.

Так, прикладом застосування технологій ШІ і можливих подальших ризиків застосування алгоритмів ШІ є історія із продуктом компанії Northpointe (США), яка розробила програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions), що оцінює ризик повторного скоєння злочину особою, щодо якої суддя повинен ухвалити вирок.

Однак при застосуванні програми COMPAS були виявлені порушення етичних норм, що підтверджують і висновки досліджень Американської неурядової організації ProPublica.

Україна, підтримуючи світові технологічні тренди, розробила програмне забезпечення з елементами ШІ «Касандра». Поки що Міністерство юстиції України використовує цю програму в тестовому режимі, яка аналізує осіб, що засуджені за вчинення злочину та визначає, чи могли б вони порушувати закон у майбутньому. Програма пропонує співробітникові, який готує цю доповідь, відповісти на певні запитання. За ту чи іншу відповідь «Касандра» дає бали, а потім їх підсумовує.

Врешті, до відповідей, програма видає оцінку ймовірності скоєння нового злочину: від 0 до 97 (де 0 — нульова ймовірність, а 97 — дуже висока). Однак актуальних даних щодо ефективності системи наразі немає.

Ще один світовий досвід використання ШІ в юридичній діяльності: міжнародна компанія Wolters Kluwer пропонує правникам у Румунії застосунок Sintact Analytics на основі ШІ.

Ідея Sintact Analytics полягає в тому, щоб пришвидшити адвокатську роботу, — як-от: пошук рішення суду, схожої справи чи закону. А от ШІ може спрогнозувати шанси на перемогу у справі. Система аналізує 14 мільйонів судових рішень у Румунії за останні 6 років та видає потрібний результат.

Також є система на основі ШІ під назвою Prometea, яку з 2017 року використовують у Буенос-Айресі (Аргентині) для автоматичної підготовки судових документів. Система включає машинне навчання, систему обробки природної мови та чатбота. Так, користувач може через віртуального помічника давати команди чи ставити питання, формуючи юридичний документ.

До того ж, Естонія стала однією з перших європейських країн, яка оголосила про плани запровадити «суддю-робота» для розгляду незначних правових спорів в онлайн-форматі. Рішення в таких справах ухвалюватиме спеціальна програма, при цьому учасники процесу зберігатимуть право оскаржити його в традиційному суді.

Ініціатива має на меті зменшити навантаження на судову систему та прискорити розгляд справ. Хоча проєкт перебуває на експериментальній стадії, сам факт передачі частини юридичних функцій машині свідчить про високий рівень розвитку технологій і готовність держави довірити їм виконання рутинних завдань.

У свою чергу, поступове впровадження алгоритмів ШІ у роботу таких систем, як «Електронний суд» та «Єдиний державний реєстр судових рішень» може посилити ефективність роботи адвокатури. Подібні сервіси можуть використовувати адвокати на професійній основі.

Зокрема, мова йде про такі системи та платформи, як:

Суд на долоні

це онлайн-платформа, який дозволяє зручно відшукати, переглянути і проаналізувати судові рішення. Він може бути корисним правникам, а також всім, хто стежить за правовою системою України. Платформа допомагає правникам візуалізувати інформацію з реєстру судових рішень та 14 інших тематичних реєстрів, використовуючи ключові слова і близько 39 різних фільтрів.

+ WINCOURT

WINCOURT

українська система, що використовує ШІ для аналізу судових документів і прогнозування результатів судових рішень. Вона допомагає правникам швидше знаходити релевантні справи, аналізувати тенденції та готуватися до судових процесів, значно скорочуючи час на підготовку та вивчення матеріалів.

LEGAL ROBOT

Legal Robot

це платформа на основі ШІ, яка допомагає користувачам легко розуміти та складати юридичні документи. Платформа пропонує аналіз документів, автоматизоване складання контрактів і можливість налаштовувати юридичні документи відповідно до індивідуальних потреб.

DoNotPay

DoNotPay

це чатбот на базі ШІ, який спрощує процес розгляду різноманітних юридичних питань, зокрема щодо прав споживачів, штрафів за паркування та дрібних спорів. Завдяки простому в користуванні інтерфейсу DoNotPay пропонує автоматизовані юридичні консультації, допомогу в написанні листів і покрокові вказівки для різних судових процесів.

 ContractCrab

ContractCrab

це зручне рішення для керування контрактами, яке базується на передовому ШІ, включаючи алгоритми обробки природної мови (NLP). Це спрощує завдання згортання довгих юридичних документів шляхом виявлення та усунення надмірностей, виділення ключових пунктів і зосередження на важливій інформації.

LawGeex

це платформа для перевірки контрактів на основі ШІ, розроблена для того, щоб допомогти професіоналам у сфері права та підприємствам спростити процес перевірки контрактів. Платформа автоматизує перевірку різних типів контрактів, виявлення потенційних проблем і забезпечення дотримання внутрішніх і зовнішніх інструкцій.

Enidia AI

це помічник правника на основі ШІ, розроблений, щоб допомогти професіоналам права автоматизувати свою юридичну роботу та керувати нею. Платформа пропонує інструменти для автоматизації документообігу, керування справами, відстеження завдань і спілкування з клієнтами. Алгоритми Enidia AI аналізують попередні справи та юридичні документи, щоб створити відповідні пропозиції, допомагаючи користувачам створювати персоналізовані документи та ефективно керувати своїм робочим навантаженням.

PatentPal

це платформа на основі ШІ, яка спрощує процес патентного пошуку та аналізу для винахідників, юридичних фірм і компаній. Платформа пропонує інструменти патентного пошуку, аналізу та моніторингу, а також можливість створювати звіти та порівнювати патенти. Розширені алгоритми ШІ PatentPal допомагають користувачам ідентифікувати відповідні патенти й аналізувати їхні сильні та слабкі сторони, роблячи процес патентного пошуку більш ефективним і точним.

Law.co

платформа ШІ для правників і юридичних фірм, щоб оцифрувати та оптимізувати юридичні операції за допомогою ШІ.

Отже, вже сьогодні можна впевнено стверджувати, що у діяльності правників аналітичні програми на основі ШІ стають дедалі більш затребуваними. У найближчому майбутньому їх широке використання стане звичним явищем у щоденній юридичній практиці. Очевидно й те, що вже зараз окремі фахівці правничої сфери активно впроваджують алгоритми ШІ у свою роботу, зокрема, використовуючи програмні рішення та системи ШІ.

ШІ-інструменти для правника: у допомозі в щоденній роботі та автоматизації рутинних завдань

На сьогодні правникам доступний широкий спектр генеративних AI-сервісів для автоматизації рутинних завдань, складання документів та аналізу правових текстів. Найбільш відомим є ChatGPT, проте залежно від завдань і специфіки правничої діяльності можуть бути корисними й інші моделі.

Наводимо основні AI-чатботи, їхні ключові можливості та потенційні обмеження.

1. ChatGPT від OpenAI

Популярний і універсальний AI-асистент. Добре підходить для щоденної роботи з текстом: від написання листів, проєктів документів до перекладу та пояснення складних концепцій простими словами

Має декілька режимів і моделей, включно з режимом глибокого дослідження (Deep Research), що дозволяє робити ґрунтовний пошук інформації з мережі. Останні оновлення додали можливості мультимодальної взаємодії — наприклад, голосові та відеочати, робота із зображеннями (генерація інфографіки за текстовими даними тощо).

2. Claude

Відзначається високою здатністю до аналізу та редагування текстів, що робить його зручним для роботи з юридичними документами, підготовки договорів, складання правових висновків

Claude тонко відчуває стиль — його легко налаштувати під бажаний тон оповіді, тому зручний для роботи з творчими завданнями, написанням відповідей на листи, створення супровідних листів та аналітичних довідок.

3. Grok (X.AI, проєкт Ілона Маска)

Інструмент, інтегрований із соцмережею X (колишній Twitter)

Основна функція — пошук інформації в реальному часі по соцмережі: Grok може моніторити стрічку X, тренди, пости і видавати відповіді з урахуванням актуальних обговорень. Має безкоштовний режим Deep Research, де показує хід свого аналізу (дозволяє отримувати прозорий огляд процесу пошуку та аналізу інформації, що важливо для підготовки правових висновків і роботи з відкритими даними).

4. Gemini від Google

Модель, глибоко інтегрована в екосистему Google

Gemini – зручна для тих, хто активно користується сервісами Google (Пошук, Диск, Документи тощо), адже може безкоштовно з ними взаємодіяти. Наприклад, Gemini може допомагати з пошуком інформації, перекладами просто в Google Docs, генерацією текстів на основі вашого Gmail листування тощо.

5. Copilot від Microsoft

Модель, глибоко інтегрована в екосистему Microsoft

Copilot – зручний для тих, хто активно користується сервісами Microsoft (Word, Excel, PowerPoint, Outlook тощо), адже може безкоштовно з ними взаємодіяти. Наприклад, Copilot може допомагати з написанням електронних листів в Outlook, створенням презентацій у PowerPoint або аналізом даних в Excel на основі ваших документів та листування.

6. Perplexity AI

Спеціалізований асистент для пошуку перевіреної інформації. Фактично поєднує мовну модель з пошуковою системою

Perplexity на запит користувача робить інтернет-пошук і повертає відповідь з посиланнями на джерела. Дуже зручно для досліджень, коли потрібні факти з підтвердженням. Можна фільтрувати джерела (наприклад, шукати тільки серед академічних публікацій, або тільки на YouTube, або загалом в інтернеті). За потреби одразу надає короткий виклад знайденого з цитатами.

Capabilities of the Most Popular AI Tools

	ChatGPT	Claude	Grok	Gemini	perplexity
Everyday answers	★	✓	✓	✓	✓
Writing	✓	★	✓	✓	✓
Coding	✓	★	✓	✓	✓
Math	★	★	✓	✓	✓
Reasoning	★	★	✓	✓	✓
Web search	✓	✗	✓	✓	★
Deep research	★	✗	✓	✓	✓
Voice chat	★	✗	✓	✓	✓
Image gen	✓	✗	✓	★	✗
Video gen	✓	✗	✗	★	✗
Live camera	★	✗	✗	✓	✗
Computer use	★	✓	✗	✗	✗

★ Best ✓ Yes ✗ No

Більше про можливості та недоліки AI-чатботів можна ознайомитися правнику з «Можливостями найпопулярніших AI-інструментів».

ШІ-інструменти для розшифрування аудіо/відео

Google Pinpoint

Це інструмент від Google (частина проєкту Journalist Studio), призначений для транскрибування аудіо- та відеофайлів

Ви можете безкоштовно завантажувати записи й отримувати текстовий розпис розмов. Даний інструмент підтримує багато мов, включно з українською, відсутній ліміт по тривалості.

Otter.ai:

Ще один популярний сервіс, який добре працює з розшифровкою зустрічей та має інтеграцію з Zoom, Google Meet та Microsoft Teams. Має безкоштовний тариф з обмеженим часом розшифровки

Notta

AI-нотатник для зустрічей, який автоматично записує, транскрибує та підсумовує розмови в реальному часі

Покращення якості тексту та його переклад і редагування

DeepL та DeepL Write

Один із найточніших машинних перекладачів. Також DeepL — це не лише перекладач

На їхньому сайті є вкладка DeepL Write — AI-редактор тексту. Для цього необхідно ввести текст англійською, і система запропонує покращення: підсвічує слова та фрази і дає варіанти, як їх можна перефразувати в різних стилях. Можна обрати тон: простий, розмовний, формальний, оптимістичний, діловий тощо — і текст буде переписано відповідно.

Grammarly

Це онлайн-сервіс на основі ШІ, розроблений для допомоги в написанні текстів англійською мовою. Він перевіряє граматику, правопис, пунктуацію, стиль і тон вашого письма, пропонуючи виправлення та покращення для чіткої та ефективної комунікації

Генератор презентацій

Gamma

Сервіс дозволяє автоматично створити презентацію. Ви можете або самі написати структуру та основні тези, або навіть попросити ChatGPT створити не лише візуальне, а й текстове наповнення

Slidesgo

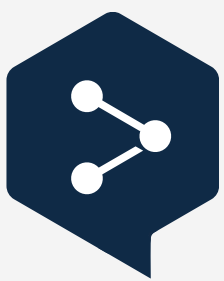
Ще один помічник для створення візуально привабливих та професійних презентацій без необхідності витрачати багато часу на дизайн. Вебплатформа, що пропонує велику бібліотеку безкоштовних та платних шаблонів для презентацій Google Slides та PowerPoint

Copilot для Power Point

Це вбудований інструмент Microsoft 365, який спрощує створення презентацій. Він дозволяє генерувати слайди з нуля або на основі документів, автоматично структурує контент, пропонує дизайн-рішення

Copilot може створити презентацію за темою, перетворити Word-документ на слайди, запропонувати зображення, змінити шрифти відповідно до теми та надати зведення ключових тез. Також у разі наявності відповідних ліцензій може використовувати корпоративні шаблони презентацій.

Gemini для Slides

Це інструмент інтегрований у Google Workspace, зокрема у презентації. Він допомагає створювати презентації, аналізувати текст, генерувати візуальний контент і навіть працювати з мультимодальними запитам (текст, зображення, відео)

Canva

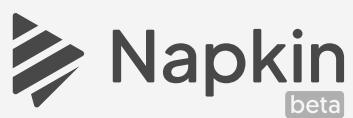

Інструмент Magic Design for Presentations. Він дозволяє створювати презентації: достатньо ввести тему або опис, і система згенерує слайди з текстом, зображеннями та оформленням

Canva також пропонує інші функції, як-от Magic Write (для генерації та редагування тексту), Magic Animate (для анімації слайдів), Magic Media (для створення зображень), а також переклад різними мовами.

Інші корисні AI-інструменти в роботі для правників

Napkin

Автоматична візуалізація тексту для швидкого створення інфографіку або слайду на основі драфт тексту. Безкоштовний і простий у користуванні

Правник додає власний текст або перелік фактів, а Napkin генерує декілька варіантів оформлення: може намалювати схему, графік, піктограми тощо. Це не рівень професійного дизайну, але для навчальних презентацій, конспектів, звітів цілком може підійти.

Call Annie

Спілкування з віртуальним співрозмовником. Це застосунок (наявна вебверсія і мобільний додаток), що дозволяє спілкуватися з AI у форматі відеодзвінка. На екрані ви бачите аватар дівчини (її ім'я Annie), яка розмовляє з вами голосом

Фактично, це інтерфейс до мовної моделі, заточений під реалістичну розмову. Дуже корисно для практичної підтримки англійської мови. Базове користування безкоштовне, проте періодично програма пропонує придбати платну версію.

NotebookLM від Google

Google експериментує зі створенням аудіоконтенту зі звичайного тексту. NotebookLM спеціалізується на точному аналізі наданих матеріалів з мінімальними галюцинаціями. Дозволяє обирати різні джерела для аналізу: PDF, текстові файли, посилання на вебсторінки, YouTube відео, аудіофайли

Ключові переваги:

Відповідає виключно на базі наданих джерел, при відповідях надає посилання на тези з джерел, висока точність відповідей, зручне управління базою джерел — як для кожного запиту, так і для проекту загалом. Наприклад, може відповідати на ваші питання на базі завантажених кодексів, законів, матеріалів судових справ, підручників, лекцій тощо. Додатково може генерувати аудіоподкаст у форматі розмови на основі завантажених матеріалів.

Eightify

Розширення для швидкого конспекту відео, щодня на YouTube викладають години контенту, і переглянути все, що цікаво, фізично неможливо

Такі інструменти, як Eightify — це надзвичайно зручно, щоб ознайомитися зі змістом довгого ролика за кілька хвилин.

Аналіз законодавства

Thomson Reuters CoCounsel

Це асистент з генеративним ШІ, інтегрований у продукти Westlaw Precision, Practical Law та Microsoft 365. Він виконує складні багатокрокові завдання: від аналізу документів до підготовки юридичних висновків

CoCounsel 2.0 працює втричі швидше за попередню версію, краще розуміє природну мову користувача та забезпечує глибший контекстуальний аналіз. Його також можна інтегрувати з системами управління документами, такими як iManage та NetDocuments, що робить його універсальним інструментом для юридичних фірм.

Lexis+AI (Protégé)

Це персоналізований AI-помічник від LexisNexis, який адаптується до стилю роботи кожного правника

Завдяки інтеграції з Microsoft 365 та внутрішніми базами даних фірм Protégé може аналізувати документи, створювати драфти, будувати таймлайни, проводити юридичні дослідження та навіть готуватися до зустрічей з клієнтами. Його унікальність — у здатності враховувати попередній досвід користувача, стиль комунікації та спеціалізацію, що робить його справжнім «цифровим колегою».

LIGA360[®]

Contractum від ЛІГА:ЗАКОН

Це інструмент для автоматизації договірної роботи, який охоплює весь життєвий цикл контракту: від створення до моніторингу виконання

Сервіс використовує NLP та аналізує зміст договорів, виявляє ризики, помилки, згадки про нормативні акти та судову практику, формує таймлайн і паспорт документа, а також забезпечує зручне хмарне зберігання з пошуком і навігацією. Contractum інтегрується в екосистему LIGA360, дозволяючи правникам працювати ефективніше, зменшувати ризики та забезпечувати відповідність внутрішнім політикам компанії.

LEGAL ROBOT

Legal Robot

Це платформа на основі ШІ, яка допомагає користувачам легко розуміти та складати юридичні документи

Платформа пропонує аналіз документів, автоматизоване складання контрактів і можливість налаштовувати юридичні документи відповідно до індивідуальних потреб.

Lawgeex

LawGeex

Це платформа для перевірки контрактів на основі ШІ, розроблена для того, щоб допомогти професіоналам у сфері права та підприємствам спростити процес перевірки контрактів

Платформа автоматизує перевірку різних типів контрактів, виявлення потенційних проблем і забезпечення дотримання внутрішніх і зовнішніх інструкцій.

RobinAI

Це інструмент для автоматизації контрактної роботи, яка використовує власну модель ШІ, натреновану на мільйонах юридичних документів

Вона інтегрується з Microsoft Word, дозволяє швидко аналізувати, редагувати та погоджувати контракти, суттєво скорочуючи час обробки та знижуючи юридичні витрати.

Luminance

Інструмент для аналізу контрактів і юридичних документів. Він поєднує традиційне машинне навчання з генеративним ШІ, що дозволяє не лише виявляти ключові положення, а й пропонувати зміни, узгоджені з юридичною практикою

Luminance активно використовується у міжнародних фірмах для багатомовного аналізу документів.

¹⁷ Дью-ділідженс (англ. due diligence) — це процес збору та аналізу інформації про бізнес-об'єкт перед укладанням контракту, здійсненням угоди або придбанням активів

Juro

Це платформа для автоматизації контрактів, яка дозволяє створювати, погоджувати, підписувати та зберігати договори в одному середовищі

Завдяки вбудованому ШІ Juro спрощує юридичні формулювання, виявляє ризики та пришвидшує погодження, а no-code підхід дозволяє бізнес-командам працювати з контрактами без залучення правників.

Kira

Один із найстаріших і найпопулярніших інструментів для юридичного due diligence.¹⁷ Він використовує NLP та машинне навчання для аналізу контрактів, виявлення ризиків і класифікації положень

У 2025 році Kira також інтегрує елементи генеративного AI, що дозволяє автоматизувати ще більше завдань без втрати точності.

ContractCrab

Це зручне рішення для керування контрактами, яке базується на передовому ШІ, включаючи алгоритми обробки природної мови (NLP)

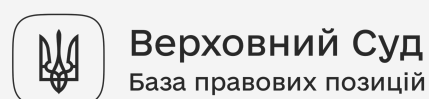
Це спрощує завдання згортання довгих юридичних документів шляхом виявлення та усунення надмірностей, виділення ключових пунктів і зосередження на важливій інформації.

Робота з судовою практикою та прогнозування рішень судів

Verdictum Pro

Інструмент, який спеціалізується на аналізі судової практики та прогнозуванні результатів справ. Його використовують для побудови стратегії захисту або позову, а також для оцінки ризиків у судових процесах

База правових позицій 2.0

Інтегрує генеративний ШІ для аналізу та узагальнення судової практики. Цей інструмент дозволяє автоматично формувати стислий виклад правових позицій на основі сотень справ, що значно пришвидшує доступ до релевантної інформації

База має новий інтерфейс, покращену систему пошуку, адаптацію для мобільних пристроїв, а також інтеграцію з Єдиним реєстром судових рішень. ШІ у цьому рішенні виконує допоміжну функцію – аналізує, структурує та прискорює роботу з великими обсягами правової інформації та дозволяє виділяти правові позиції по справі.

Опендатабот

Інструмент на базі ШІ, який створює стисле резюме судових документів

Зареєстровані користувачі за кілька секунд можуть отримати виклад документа та основні значущі деталі справи. Інструмент спрощує для сприйняття написані складною юридичною мовою та чималі тексти.

WINCOURT

+ WINCOURT

Українська система, що використовує ШІ для аналізу судових документів і прогнозування результатів судових рішень

Проте з початку війни база не оновлюється. Вона допомагає правникам швидше знаходити релевантні справи, аналізувати тенденції та готуватися до судових процесів, значно скорочуючи час на підготовку та вивчення матеріалів.

Midpage

Це платформа, яка допомагає правникам швидко знаходити релевантні фрагменти у великих масивах документів

Вона особливо корисна для підготовки до судових засідань, коли потрібно швидко знайти прецеденти, цитати або аргументи.

Робота з інтелектуальною власністю

PatentPal

Це платформа на основі ШІ, яка спрощує процес патентного пошуку та аналізу для винахідників, юридичних фірм і компаній

Платформа пропонує інструменти патентного пошуку, аналізу та моніторингу, а також можливість створювати звіти та порівнювати патенти. Розширені алгоритми ШІ PatentPal допомагають користувачам ідентифікувати відповідні патенти та аналізувати їхні сильні та слабкі сторони, роблячи процес патентного пошуку більш ефективним і точним.

Інші системи

Law.co

платформа ШІ для правників і юридичних фірм, щоб оцифрувати та оптимізувати юридичні операції за допомогою ШІ

Harvey

Платформа ШІ, яка автоматизує ключові процеси в роботі юридичних команд

Її флагманський продукт, Harvey Assistant, дозволяє правникам швидко збирати інформацію з судових рішень, створювати документи, перевіряти їх на відповідність внутрішнім політикам, редагувати, перекладати та навіть автоматично заповнювати поля в контрактах.

DoNotPay

Це чатбот на базі ШІ, який спрощує процес розгляду різноманітних юридичних питань, зокрема щодо прав споживачів, штрафів за паркування та дрібних спорів

Завдяки простому у користуванні інтерфейсу DoNotPay пропонує автоматизовані юридичні консультації, допомогу в написанні листів і покрокові вказівки для різних судових процесів.

Enidia AI

Це помічник правника на основі ШІ, розроблений, щоб допомогти професіоналам права автоматизувати свою юридичну роботу та керувати нею

Платформа пропонує інструменти для автоматизації документообігу, керування справами, відстеження завдань та спілкування з клієнтами. Алгоритми Enidia AI аналізують попередні справи та юридичні документи, щоб створити відповідні пропозиції, допомагаючи користувачам створювати персоналізовані документи та ефективно керувати своїм робочим навантаженням.

Додаткова корисна інформація про ШІ-інструменти, яка може бути в нагоді правнику

Модель Anthropic загалом більш стримано залучає користувацькі AI-Inputs та AI-Outputs до навчального процесу. Flagged Inputs і Outputs можуть бути використані для тренування спеціальних моделей без прив'язки до конкретного користувача. Основна мета — безпека, виявлення «небезпечного» чи забороненого контенту та вдосконалення механізмів Trust & Safety. Claude пропонує набір стандартних прав (доступ, виправлення, видалення, заперечення). Акцентована Right to Know та Right to Delete з уточненням — після видалення розмов із чат-історії компанія стирає їх зі своїх бекенд-систем протягом 30 днів. Умови наближаються до GDPR-підходу із покроковим поясненням, як подати запит і в які терміни його буде виконано. Має детально прописану секцію про Data Transfers, де згадано reliance на adequacy decisions (рішення про належний рівень захисту), стандартні договірні положення та інші юридичні інструменти для передачі даних з ЄС / Великої Британії до США. Пояснюється, що Anthropic — компанія з офісом у США та дочірньою компанією в Ірландії. З цим пов'язане дотримання правил GDPR та інших локальних норм.

Тоді як ChatGPT (OpenAI) має окремий функціонал для вимкнення навчання на користувацькій активності, однак за замовчуванням модель може навчатися на користувацьких промптах (тобто потрібно вимикати таку функцію вручну). OpenAI має окрему політику для користувачів з європейської економічної зони. Хоча OpenAI використовує дані користувачів для тренування моделей, зокрема зібрані через ChatGPT, у Privacy Policy та спеціальному Notice on model training описано можливість відмовитися (opt out) від використання внесеної інформації для навчання. Такі налаштування є в кожному обліковому записі. Компанія пропонує окремі інструкції (зокрема для корпоративних користувачів ChatGPT Enterprise), як заборонити доступ до історії чатів чи відключити її збереження. Передбачає стандартні права (доступ, виправлення, видалення, перенесення, обмеження обробки) та додатково описує можливість відключити збереження чату, після чого повідомлення видаляються з основних систем OpenAI через 30 днів. Вказані контактні канали й детальні інструкції для подання запитів. Має спеціальний розділ Data transfers, де детально описує, як відбувається обробка даних користувачів з ЄС, Великої Британії, Швейцарії, та роз'яснює, що OpenAI використовує стандартні договірні положення, інструментами відповідності, а також механізмами adequacy (у разі наявності).

Для порівняння: DeepSeek Privacy Policy в розділі How we use your Information зазначено: «Ми використовуємо вашу інформацію, щоб... переглядати, покращувати та розвивати сервіс, зокрема шляхом... аналізу, як люди його використовують, а також шляхом навчання та вдосконалення наших

технологій». Отже, дані, які вводять користувачі, і пов'язаний вміст може використовуватися для навчання або вдосконалення моделей DeepSeek. В інших розділах User Input вказано, що текст, аудіовведення, завантажені файли та інший вміст збираються, зберігаються та обробляються DeepSeek. DeepSeek може ділитися інформацією, зібраною під час використання системи, у випадках: зі сторонніми провайдерами (Service Providers); з рекламними чи аналітичними партнерами; з компаніями в рамках корпоративної групи компаній; державними органами, в межах законодавства. В той же час у DeepSeek є open source версія, яку компанії разом з IT-спеціалістами можуть розгорнути на власних серверах і більш захищено використовувати такі системи.

Приклад робочого сценарію використання правником двох ШІ-інструментів: Perplexity.ai + NotebookLM

1. Пошук джерел у Perplexity.ai

Використовуйте Perplexity для пошуку максимально релевантних джерел з вашої теми. Сервіс автоматично надає висновки з посиланнями на джерела. Уточнюйте питання, щоби отримати більш релевантні джерела.

2. Вибір джерел

Ознайомтесь із відповідями та оберіть джерела з найбільш важливою для вас інформацією. Скопіюйте посилання чи файли джерел, з якими хочете працювати.

3. Завантаження в NotebookLM

Перейдіть до NotebookLM і додайте вручну збережені джерела в свій проєкт: посилання, PDF, TXT, Google docs — все це підтримується.

4. Аналітика всередині NotebookLM

Працюйте з обраними джерелами: ставте питання та отримуйте відповіді з посиланнями на джерела: аналізуйте зміст, шукайте необхідну інформацію в масивах документів, створюйте узагальнення тощо. Перехід з Perplexity в NotebookLM дозволяє мати глибину та точність аналізу.

5. Ітеративний цикл

За необхідності повертайтеся в Perplexity для пошуку додаткових джерел або нових аспектів теми, які потім додаєте в NotebookLM.